

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Pro Cn. Plancio

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

Jam non potest. ararium nullum est: vestigalibus non fruuntur, qui redemerunt: auctoritas principum cecidit: consensus ordinum est divulsus: judicia perierunt: infirmitas descripta tenentur à paucis: bonorum animus, ad nutum nostri ordinis expeditus jam non erit: civem, qui se pro patriæ salute opponat *invidia*, frustra posthac requiratis. Quare hunc statum, qui nunc est, qualiscunque est, nulla alia re, nisi concordia, retinere possumus. nam, ut meliore simus loco, ne optandum quidem est, illo impunito: deteriore autem statu ut simus, unus est inferior gradus, aut interitus, aut servitutus. quò ne tradamur, dii immortales nos admonent, quoniam jam pridem *humana consilia* ceciderunt. Atque ego hanc orationem, P. C. tam tristem, tam gravem: Non suscepissim, non, inquam, nisi hanc personam, & has partes, honoribus populi Rom. vestris plurimis ornamentis mihi tributis, deberem, & possem sustinere: sed tamen facile tacentibus ceteris, reticuissem: sed hæc oratio omnis fuit non auctoritatis meæ, sed publicæ religionis. mea fuerunt verba fortasse plura: sententiæ quidem omnes hæcuspicum: ad quos aut referri

1. *Suffragia descripta habentur à paucis.* In locum suum reduxi lectionem firmatam omnibus veter. ead. suffragantibus item Pall. & S. Victoris, nisi quod ultimus illo, *descriptus*, vulgata *descripta* non rectè. confulator noster pro Plancio cap. 15. f.

2. *Non suscepissim, non, inquam, nisi hanc, &c.* Lambinus vulgavit, non quin hæc. & sic quoque S. Vict. & Pal. nonus.

nuntiata ostenta non convenit, aut eorum responsis commoveri necesse est. Quòd si cetera magis perulgata nos sæpe, & leviora moverunt: vox ipsa deorum immortalium non mentes omnium permovebit? nolite enim id putare accidere posse, quod in fabulis sæpe videtur fieri, ut 3 deus aliquis *elapsus de celo*, cæteris hominum adeat, versetur in terris, cum hominibus colloquatur. cogitate genus sonitus ejus, quem Latinienses nuntiarunt: recordamini illud etiam, quod nondum est relatam, quòd eodem ferè tempore factus in agro Piceno Potentiæ nuntiatur terræ motus horribilis, cum quibusdam multis, metuendisque rebus. hæc eadem profecto, quæ futura prospicimus, impenduntia pertimescetis. Etenim hæc deorum immortalium vox, hæc pæne oratio judicanda est, cum ipse mundus, 4 cum aër atque terræ, motu quodam novo contremiscunt, & inusitato aliquo sono, incredibilique prædicunt. in quo constituendæ nobis quidem sunt procurationes, & obsecratio, quemadmodum monemur. sed faciles sunt præces apud eos, qui ultro nobis viam salutis ostendunt: nostræ nobis sunt inter nos iræ, discordiæque placandæ.

3. *Deus aliquis elapsus de celo.* Haud aliter idem nonus, & suffragatur S. Victoris, nisi quod is littera minus *aliquis*: etiam rectè. publicata prius, *aliquis elapsus*.

4. *Cum aër atque terra tremat.* ER à S. Victoris, pro diciturque è suo Felvius noster Vrsinus.

M. TULLIUS CICERO

PRO

C. N. PLANCIO.

ORATIO TRICESIMA PRIMA.

SYNOPSIS.

¶ *Quæstio, An Cn. Plancius reus fuerit ambitus in adultati petitione. Accusator, M. Juventius Laterensis & L. Cassius Patronus Cn. Plancii, Cicero. Quæsitur, C. Flavius, vel, ut alii putant, C. Alfius. Acta anno urbis 699.*



UM propter egregiam, & singularem C. Plancii, iudices, in mea salute custodienda fidem, tam multos, & bonos virosejus honori viderem esse fautores, capiebam animo non mediocrem voluptatem, quòd, cujus officium mihi saluti fuisset, ei meorum memoriam suffragari videbam. Cum autem audirem, meos partim inimicos, partim invidos, huic 1 accusacioni esse fautores, eandemque rem adversariam esse in iudicio, C. Plancio, quæ in petitione fuisset adiutrix: dolebam, iudices, & acerbè ferebam, si hujus salus ob eam ipsam causam esset infestior, quòd is meam salutem, atque vitam sua benevolentia, præsidio, custodiaque texisset. Nunc autem vestri, iudices, conspectus, & confessus iste reficit, & recreat mentem meam, cum in meo, & contemtor unumquemque vestrum, video enim hoc in numero neminem, cui mea salus cara non fuerit: cuius 2 non esset in me suum meritum: cui non sim obstrictus memoria beneficii sempiterna. Itaque non extimesco, ne Cn. Plancio custodia mea salutis apud eos obfir, qui 3 me ipsum maxime salutem videre voluerunt. Sæpiusque, iudices, mihi venit in mentem, admittendum esse, M. Laterensem, hominem 4 studiosissimum, & dignitatis, & salutis meæ, reum sibi hunc potissimum delegisse, quàm metueundum, ne vobis id ille magna ratione fecisse videatur. Quamquam mihi non sumo tantum, iudices, neque arrogo, ut C. Plancium suis erga me

meritis *impunitatem* consecuturum putem, nisi ejus integerrimam vitam, modestissimos mores, summam fidem, continentiam, pietatem, innocentiam ostendero: nihil de poena recusabo. sin omnia præstitero, quæ sunt à bonis viris expectanda: petam à vobis, iudices, ut, cujus misericordia salus mea custodita sit, ei vos vestram misericordiam, me deprecante, tribuatis. Equidem ad reliquos labores, quos in hac causa majores suspicio, quàm in ceteris, etiam hanc molestiam assumo, quòd mihi non solum pro Cn. Plancio dicendum est, cujus ego salutem non secus, ac meam, tueri debeo: sed etiam pro me ipso, de quo accusatores plura penè, quàm de re, reoque dixerunt. Quamquam, iudices, si quid est in me ipso ita reprehensum, 5 ut id ab hoc se junctum sit, non me id magnopere conturbet, non enim timeo, ne, quia *peritæ grati homines reperiantur*, idcirco, cum me nimium gratum illi esse dicant, id mihi criminofum esse possit, quæ verò ita sunt agitata ab illis, ut aut merita C. Plancii erga me minora esse dicerent, quàm à me ipso predicarentur: aut, si essent summa, negarent ea tamen ita magna, ut ego putarem, ponderis apud vos esse debere: hæc mihi sunt tractanda, iudices, & modicè ne quid ipse offendam: & tum denique, cum respondero criminibus, ne non tam innocentia reus sus, quàm recordatione meorum temporum, defensus esse videatur. Sed mihi in causa facilis, atque explicata, perdifficilis, iudices, & lubrica defensionis ratio proponitur. nam, si tantummodo mihi necesse esset contra Laterensem dicere:

Kk 5

1. *Assusit uti est fuerit.* Pall. octo, *fuerit*. Lambinus temen, non sine ratione, *curat alterum*.
2. *Non existit in me suum meritum.* Editio Lambini, *sumum*, sed sine omni gratia, ac præter omnes typis mandatos, calamoque exaratos codices.
3. *Me ipsum maxime salutem videre voluerunt.* Gulielmus putabat ditionem *videre* superfluum, & à manu librarii magis quàm Ciceronis.

4. *Studiosissimum & dignitatis & salutis meæ.* Ita hodie primum legimus fide me mbratarum Turingicarum. prius vulg. *studiosissimum & diligentissimum salutis meæ*: pro quo tamen Pall. aliquot & dignissimum.
5. *Ut id ab hoc se junctum sit.* Est & istud ab Erfurdiano libro, vulgati enim nuper, *alienum sit*. nam primitus *quisque id ad hoc dicitur sit*, quomodo & Pall. aliquot, *aut ab hoc dicitur, ac plures tantum, ab hoc sit, sine alia* 1. 2598

tamen id ipsum esset in usu nostro, tantaque amicitia molestum, vetus enim est lex illa iusta, veraque amicitia, quae mihi cum illo iam diu est. **UT IDEM AMICI SEMPER VERENTUR**, neque est ullum certius amicitiae vinculum, quam consensus, & societas consiliorum, & voluntatum. **I** Mihi autem non modo id est in hac re molestissimum, contra illum dicere, sed multo illud magis, quod in ea causa contra dicendum est, in qua quaedam hominum ipsorum videtur facienda esse contentio. Quae sit enim Laterensis, atque hoc uno maxime urget, quae est virtute, quae laude Plancius, quae dignitate superat. Ita, si cedo illius ornamentis, quae multa, & magna sunt: non solum huius dignitatis iustitia facienda est, sed etiam largitionis recipienda suspicio est. sin hunc illi antepono: contumeliosa habenda est oratio, & dicendum est id, quod ille me flagitat, Laterensem à Plancio dignitate esse superatum. Ita aut amicitissimi hominis existimatio offendenda est, si illam accusationis conditionem sequar: aut optime de me meriti salus deferenda est. Sed ego, Laterensis, cum me, & praecipitem ferri consistat in causa, si te aut à Plancio, aut ab ullo, dignitate potuisse superari dixerit. Itaque discendam ab ea contentione, ad quam tu me vocas, & veniam ad illam, ad quam me causa ipsa deducit. **2** Quid? tu non inanem dignitatis iudicem putas esse populum? Fortasse nonnunquam est. utinam verò semper esset: sed est perarò, & si quando est, in iis magistratibus est mandandis, quibus salutem suam committi putat. his levioribus comitiis, diligentia, & gratia petitorum honos paritur, non iis ornamentis, quae esse in te videmus. Nam, quod ad populum pertinet, semper dignitatis iniquus iudex est, qui aut invidet, aut favet. Quancquam nihil potes in te, Laterensis, consistere, quod sit proprium laudis tuae, quin id tibi sit commune cum Plancio. Sed hoc totum ageat alio loco: nunc tantum disputo de iure populi: qui & potest, & solet nonnunquam dignos praerivire: nec, si à populo praeritus est, quem non oportuit, à iudicibus condemnandus est, qui praeritus non est. Nam si ita esset: quod partes apud maiores nostros tenere non potuerunt, ut reprehēdēdōres essent comitiōrū, id haberent iudicis, vel quod multo etiam minus est ferendum. cum enim iudicium nō gerebat is, qui ceperat, si patres, auctores non erant facti: nunc postulatur à vobis, ut ejus exilio, qui creatus sit, iudicium populi Rom. reprehendatis. Itaque quancquam, 3 qua nolui, janua sim ingressus in causam, sperare videor tantum abfuturam esse orationem meam à minima suspicione offensionis tuae, te ut potius objurgem, quod iniquum in discrimen adducas dignitatem tuam, quam ut ego eam ulla contumelia coner attingere. Tu continentiam, tu industriam, tu animum in temp. tu virtutem, tu innocentiam, tu fidem, tu labores tuos, quod à dilis non sis factus, fractos esse, & abjectos, & repudiatos putas? Vide tandem, Laterensis, quantum à te dissentiam. si medius fidius decem soli essent in civitate viri boni, sapientes, iusti, graves, qui te indignum aedilitate iudicavissent: gravius de te iudicatum putarem, quam est hoc, quod tu metuis, ne à populo iudicatum esse videatur. **NON ENIM** comitiis iudicat semper populus, sed movetur plerumque gratia: cedit precibus: facit eos, à quibus est maxime ambitus. denique,

si iudicat, non delecta aliquo, aut sapientia ducitur ad iudicandum, sed impetu nonnunquam, & quadam etiam temeritate. Non est enim consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia: temperque sapientes ea, quae populus fecisset, ferenda, non semper laudanda duxerunt. Quare cum te adilem fieri oportuisse dicis, populi culpam, non competitoris, acculas. At fueris dignior, quam Plancius: de quo ipso ita tecum contendam paulo post, ut conservem dignitatem tuam: sed, ut fueris dignior: non **non possitor**, à quo es victus, sed **populus**, à quo es praeritus, in culpa est. In quo primum illud debes putare, comitiis, praeritum a dilis, studium esse populi non iudicium. ebandita illa, non enucleata esse suffragia: eos, qui suffragium fecerunt, & quid denique ipsi debeant, considerare lex ipsius, quam, quid cuique a rep. videatur deberi. Sin autem magis esse iudicium: non tibi id rescindendum est, sed ferendum. Male iudicavit populus. At iudicavit. Non debuit. At potuit. Non tero. At multi clarissimi & sapientissimi cives **tolerant**. est enim hac conditio liberorum populorum, praeritumque huius principis populi, & omnium gentium domini, ac victoris, posse suffragia vel dare, vel detrahere, quod velit, cuique: nostrum est autem, qui in hac tempestate populi iactemur, ac fructibus, ferre modice populi voluntates, allicere alienas, retinere parvas, placare turbatas: honoris magni non putemus, nō servire populo: sin eos expetamus, non defatigari supplicando. Venio nunc ad ipsius populi partes, ut illius contra te oratione potius, quam mea, dispartem qui sit tecum congruat, & si una voce loqui possit, hac dicat: **EGO TIBI**, Laterensis, Plancium non ante posui, sed cum essetis a quo boni viri, meam beneficium potius in eum detuli, qui a me contenderat, quam ad eum, qui mihi non nimis submisit supplicat. Respondebis, credo, te splendore, & vetustate famula tectum, non valde ambiendum putasse. at verò te ille ad sua instituta, suorumque majorum exempla revocabit: & semper se dicet rogari voluisse, semper sibi placuisse. **M. SEJUM**, qui ne equitem quidem splendorem incolumem à calamitate iudicii retinere potuisset, homini nobilissimo, innocentsimo, eloquentissimo, **M. PISONI**, praeiulisse: praepoluisse se **QU. CARULO**, summa in familia nato, sapientissimo, & sanctissimo viro, non dico **C. SERENUM** subtilissimum hominem (sunt enim & animi satis magni, & consilii) sed **C. MANLIUM**, non solum ignobilem, verum sine virtute, sine ingenio, vita etiam contenta ac sordida. Desiderarunt te, inquit, oculi mei, cum tu es Cyrenis, me enim, quam socios, tua frui virtute malebam: & quod plus intererat, eo plus aberas à me. certe non videbam, deinde sitentem me virtutis tuae deseruisse, ac dereliquisse. ceperas enim petere tribunalum pleb. temporibus iis, quae istam eloquentiam, & virtutem requirebant, quam petitionem cum reliquistes, & si hoc indicasti, tanta in tempestate te gubernare non posse: de virtute tua dubitavi nolle, ac voluntate sin, quod magis intelligo, temporibus te aliis referavisti: ego quoque, inquam, & resp. ad ea te tempora revocavi, ad quae tu te ipse seivaras. Pete igitur cum magistratum, in quo mihi magna utilitati esse possit. a diles quicumque erunt, 9 idem mihi sunt iudices parati: tribuni plebis pet magni interest qui sint. quare aut redde mihi quod ostenderas:

1. Mihi autem non modo, id est in hac re molestissimum. Hae est lectio editionis primae, quam adierant item plures Palatini, postea oēs obiectere nob. quoniam est in h. re se silium molestum, vellem fore causam.
 2. Quid? tu non inanem iudicem? Lambinus habet, sine apponit, sed ita nulli libris in quibus tantum, tu inquam, ut forte fuerit, tu non inanem.
 3. Qua nolui, janua sim ingressus. Sic & prima editio, & meliores nifi. Pall. etiam S. Vici. intermediae edd. v. sicut. quae etiam habet quae se tuetur.
 4. Quid denique ipsi debeatis, etc. Lambinus, quid cuique ipsi deb. etc. sic liber Turing. idemque codex postea, ubi habemus, a repub. videtur debent, solum exhibere, a repub. debent.
 5. Est enim hac conditio. Interpoli: particulam hae, (vasu Erford. ut & supra ipsos quae multum adierant venustati.
 6. Semper se rogari voluisse, semper sibi placuisse. Illud sibi est à Turingicis; recte. amans quippe sui populus, ideoque non patitur potestatem suam imminui arrogantia candidatorum. Lambinus huc obtraxerat

nobis, rogari semper sibi supplicari voluisse, sed nullo liberorum suffragio.
 7. C. Serenum subtilissimum hominem. Pall. ferē omnes, item Erford. ac S. Victoris, denique editio vetus, iudicissimum, quod admittit Lambinus addita negativa recte profecto, si cui tantum licet in opere alicuius. ceterum Erford. idem ut & Gruterianus praeritum: Serenus, quod oppido placuisset P. Manutio, proditum se vivo is enim terrarum reponendum omnino patet.
 8. Si hoc indicasti. Est à Lambino, sed iam firmatum uno alicuique Palatino, item codice Grab. prius editi iudicasti; & quod non video cur tantopere exagitare debeatur. Non ita lenis ille.
 9. Idem mihi sunt iudices parati: tribuni plebis per magni interest, qui sint. quare aut redde mihi quod ostenderas, etc. Integrat hunc locum egregia clausula Turingicus liber. immisissis vocibus quatuordecim. prius eam solum habebamus, sed dem mihi, quod ostenderas.

deras: aut, si, quod mea minus interest, id te magis fortè delectat, reddam tibi istam œdilitatem, etiam negligenter petenti. Sed amplissimos honores ut pro dignitate tua consequere, condiscas censeo mihi paulo diligentius supplicare. Hæc populi oratio est: mea verò, Laterensis, hæc: QUARE VICTUS SIS, non debere iudicem querere, modò ne largitione sis victus. nam, si, quotiescunque præteritus eris is, qui non debuerit præteriri, toties oportebit, eum, qui factus erit, condemnari: nihil iam est, quod populo supplicetur: nihil, quod direptis; nihil, quod supplicatio magistratum, renuntiatio suffragiorum expectetur. si mus ut qui sint professi, video quid dicam; hic familia consulari est, ille prætoris: reliquos video esse ex equestri loco: sunt omnes sine macula, sunt æquè boni viri, atque integri: sed servari necesse est gradum. cedat consulari generi prætorum, nec contendant cum prætoris equester locus sublata sunt studia, extinctæ suffragationes, nullæ contentiones, nulla libertas populi in mandandis magistratibus, nulla expectatio suffragiorum: nihil, ut plerumque evenit, præter opinionem accidit: nulla erit posthac varietas comitiarum. Sin hoc persæpe accidit, ut & factos aliquos, & non factos esse miremur: si campus, atque illæ undæ comitorum, ut mare profundum, & immensum, sic effervescent quodam quasi æstu, ut ad alios accedant, ab aliis autem recedant: in tanto nos impetu studiorum, & motu temeritatis, modum aliquem, & consilium, & rationem requiramus? Quare noli me ad contentionem vestram revocare, Laterensis. Etenim, si populo grata est tabella, quæ frontes aperit hominum, mentis tegit: datque eam libertatem, ut, quod velint, faciant: promittant autem, quod rogentur: cur tu in iudicio exprimis, quod non sit in campo? hic, quàm ille, dignior: perquam grave est dictu. Quomodo igitur est æquum? Sic credo, quod agitur: quod satis est iudici; hic fictus est. Cur ille potius, quàm ego? Vel nescio, vel non dico, vel denique, quod mihi gravissimum esset sic dicere, sed impune tamen deberem dicere: Non recte, nam quid a ssequerere, si illa extrema defensione uteretur, Populum, quod voluisset, fecisset, non quod debuisset? Quid, si populi quoque factum defendo, Laterensis, & doceo, Cn. Plancium non obre pisse ad honorem, sed eo venisse cursu, qui semper paruerit hominibus hoc nostro equestri loco? possum ne eripere orationi tuæ contentionem vestram, quæ tractari sine contumelia non potest, & te ad causam aliquando criuque deducere? Si, quod equitis Rom. filius est, inferior esse debuit: omnes tecum equitum Romanorum cili petiverunt. nihil dico amplius, hoc tamen miror, cur tu huic potissimum irascere, qui longissimè à te abest. Equidem si quando, ut sit, factor in turba, non illum acculo, qui est in luma sacra via, cum ego ad Fabium fornicem impellor: sed eum, qui in me ipsum incurrit, atque incidit. Tu neque Q. Pedio, fori viro, succentes, neque huic A. Plotio ornatisimo homini, familiari meo: & ab eo, qui hos dimovet, potius, quàm ab his, qui in te ipsum incubuerunt, te depulsam putas. Sed tamen hæc tibi est prima cum Plancio, generis vestri, familiarque contentio, qua abs te vincitur. Cur enim non confitear, quod necesse est: sed non hic magis, quàm ego à meis competitoribus & alias, & in consulatus petitione vincebar. Sed vide, ne

hæc ipsa, quæ despicias, huic suffragata sint. Sic enim confereamus. Est tuum nonen utraque familia consulari: Num dubitas igitur, quomodo omnes, qui favent nobilitati, qui id putant esse pulcherrimum, qui in agris, qui nominibus vestris ducuntur, te adilem fecerint? Equidem non dubito. Sed, si parum multi sunt, qui nobilitatem ament: nū ista est nostra culpa? etenim ad caput, & ad fontem utriusque generis veniamus. Tu es ex municipio antiquissimo Tusculano, & ex quo plurimæ familiae sunt consulares: in quibus est etiam iuventia, quot & reliquis municipiis omnibus non sunt. Hic est præfectura Atinatis, non tam prisca, non tam honorata, non tam suburbana. Quantum interesse vis ad rationem petendi? Primum utrum magis favere putas Atinatis, an Tusculanos, suis? alteri (scire enim hoc propter viciniam facile possum) cum hujus ornatisimi, atque optimi viri, Cn. Saturnini, patrem adilem, cum prætoriam viderunt, quod primus ille non modò in eam familiam, sed etiam in præfecturam illam, solum curiam attulisset: mirandum in modum lætati sunt, alteros (credo, quia refertum est municipii consularibus: nam malevolos non esse certò scio) numquam intellexit & vehementius hospitem suorum honore lætari. Habemus hoc nos: habent nostra municipia. Quid ego de me, de fratre meo loquar? quorum honoribus agri propè dicam ipsi, montesque favorunt. num quando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, & num de Ti. Cornucanio, municipe suo, num de tot Fabijs gloriari? verbum nemo facit. At, in quemcumque Arpinatem incidis, etiam si nolis, erit tamen tibi fortasse de nobis aliquid, & aliquid certè de C. Mario audiendum. Primum igitur hic habuit studia suorum ardentia: tu tanta, quanta in hominibus jam saturati honoribus esse poterunt. Deinde tui municipes, sunt illi quidem splendidissimi homines: sed tamen pauci, si quidem cum Atinatis conferantur. hujus præfectura, plena virorum fortissimorum, sic ut nulla tota Italia frequentior dici possit, quam quidem nunc multitudinem videtis, iudices, in squalore, & iectu supplicem vobis. Hi tot equites Romani, tot tribuni ærarii (nam plebem à iudicio dimissimus, quæ cuncta comitiis adfuit) quid dignitatis hujus petitioni attulerunt? non enim tribum Terentinam, de qua dicam alio loco, sed dignitatem, sed oculorum conspectum, sed solidam, & robustam, & assiduum frequentiam præbuerunt. Jam municipia conjunctione etiam vicinitate vehementer moventur. Omnia, quæ dico de Plancio, dico expertus in nobis, sumus enim finitimi Atinatis. Laudanda est, vel etiam amanda vicinitas, retinens veterem illum officii morem, non infuscata malevolentia, non asuetudine mendacis, non fucata, non fallax, non erudita artificii simulationis vel suburbano, vel etiam urbano. nemo Arpinas non Plancio studuit, nemo Soranus, nemo Castinas, nemo Aquinas. totus ille tractus celeberrimus, Venastanus, Allifanus: tota denique nostra illa aspera, & montuosa, & fidelis, & simplex, & faulx suorum regio, se hujus honore ornari, se augeri dignitate arbitrabatur: iisdemque nunc à municipiis adfunt equites Rom. publicè, cum legationis testimonio: nec minore nunc sunt sollicitudine, quàm tum erant studio. etenim est GRAVIUS spoliari fortunis, quàm non augeri dignitate. Ergo ut alia ite

1. Nihil quod direptis.) Reducti editionum præteram omniumque missi vocem, electis necesse est direptis, diripi, aliique, dum sententia Criticus consulto suo firmabit quidam potissimum admittente habebamus. Diripi, hec est, preteritis ambiri à pluribus, cuius vocis exempla plura posita ante xx. aliquot annos in Anthei versionibus. ad Senecam lib. iii. De Ira cap. 23. n. 5. & Tullius noster discrete lib. ii. Epist. ad Quirinum: Diripi non iri it à tui, etc.

2. Et te ad causam aliquando.) Vox ultima immittit saepe Turingi codicis, editionibus aliis omnibus desuit.

3. Ex quo plurima familiae sunt.) Anton. Augustinus pines malebat; Calhelmus prima.

4. Vehementius in desipitum sacrum honore.) Etsi præfectura. Pall. nihil variant, & ferri poterat vulgata. inclinabat tamen Golticelmus in hunc, quod erat in Vrsini m.

5. Non de Tibero Cornucanio antipso, etc.) Stephans Pighius ad eundem lib. v. Fabiorum, putat enim exiisse, Cæterum sed & mox loco illos Fabijs, legendum autem, Fabijs Tiborium gloriari. At ego arbitrabar facilitate medicina sanari locum posse; siquam, reponebat Cornucanio, municipes sui, num de tot Fabijs gloriari.

6. Aliquid certe de C. Mario audiendum.) Ita optime Eursidanus memorbrana, antea erat insulse, aliquid de C. Mar.

te erant illustriora, Laterensis, quae tibi majores tui reliquerant: sic te Plancius hoc non solum municipii, verum etiam vicinitatis genere vincebat, nisi forte te Lavicana, aut Bovillana, aut Gabina vicinitas adjuvabat. quibus è municipiis vix jam, qui *caenam* Latinis petant, inveniuntur. Adjungam, si vis, id, quod tu etiam huic obesse putas, patrem publicanum: qui ordo quanto adjumento sit in honore, quis nescit? flos enim equitum Rom. ornamentum civitatis, firmamentum reipub. publicanorum ordine continetur. Quis est igitur qui neget, ordinis ejus studium fuisse in honore Plancii singulare? neque injuria: vel quod erat pater, is qui est princeps jam diu publicanorum: vel quod is ab focis unice diligebatur vel quod diligentissime rogabat, vel quia pro filio supplicabat, vel quia hujus in illum ordinem summa officia quaestura, tribunatusque consistant: vel quod illi in hoc ornando ordinem se ornare, & consulere liberis suis arbitrabantur. Aliquid praeterea, (timidè dico, sed tamen dicendum est.) non enim opibus, non invidiosa grata, non potentia vix ferenda, sed commemoratio beneficii, sed misericordia, sed precibus aliquid attulimus etiam nos. appellavi populum, i. tribubus submissi me, & supplicavi: ultro mehercules se mihi etiam offerentis; ultro pollicentes rogavi. valuit *causa rogandi*, non gratia: nec, si vir amplissimus, cui nihil est, quod roganti concedi non jure possit, de aliquo, ut dicis, non impetravit, ego sum arrogans, quod me valuisse dico. Nam, ut omittam illud, quod ego pro eo laborabam, qui valebat ipse per se; ROGATIO ipsa semper est gratiosissima, quae est officio necessitudinis conjuncta maxime, & neque ego sic rogabam, ut petere viderer, quia familiaris esset meus, quia vicinus, quia hujus parente semper plurimum essem jusus: sed ut quasi parenti, & custodi meo, non potentia mea sed causa rogationis fuit gratiosa, nemo mea restitutione laetatus est, nemo injuria doluit, cui non hujus in me misericordia grata fuerit. Etenim, si ante reditum Cn. Plancio se vulgo viri boni, cum hic tribunatum peteret, ultro offererant: 3 cui nomen meum absentis honori fuisset; ei meas praesentis preces non putas profuisse? An Minturnenses coloni, quod C. Marium ex civili errore, atque ex impis manibus eripuerunt, quod tecto receperunt: quod festum inedia, fluctibusque recreant: quod viaticum congesserunt: quod navigium dederunt: quod eum linquentem terram eam, quam servaverat, lachrymis, 3 votisque omnibus profecuti sunt, aeterna in laude versantur: Plancio, quod me vel vi pulsam, 6 vel ratione cedentem receperit, joverit, custodierit, his, & senatui, populoque Rom. ut haberent quod reducerent, conservavit. honori hanc fidem, misericordiam, virtutem fuisse miraris? Utia mehercule, res haec, Cn. Plancii, de quibus dixi, tegete potuerunt: nescit in ea vita, de qua jam dicam, tot, & tanta adjumenta, huic, honori fuisse mittere. Hic est enim qui adolescentulus cum A. Torquato profectus in Africam, sic ab illo gravissimo, & sanctissimo, atque omni laude, & honore dignissimo viro dilectus est, ut & *contubernis* necessitudo, & adolescentuli modestissimi

mi pudor postulabat. 7 qui si adesset: non minus ille declararet, quam hic illius frater patris, & Jocer T. Torquatus, illi omni virtute, & laude par: qui est quidem cum illo maximis vinculis & propinquitatis, & a finitatis conjunctus: sed ita magni amoris, ut illa necessitudinis causa, leves esse videantur. Fuit in Creta postea contubernalis Saturnini, propinqui sui: miles hujus Qu. Metelli, quibus cum fuerit probatissimus, hodieque sit: omnibus esse te probatum debet sperare. In ea provincia legatus fuit C. Sacerdos: qua virtute, qua constantia vir? L. Flaccus: qui homo? qui civis? qualem hunc putent: asiduitate, testimonioque declarant. In Macedonia tribunus militum fuit: in eadem provincia quaestor. Primum Macedonia sic eum diligit, ut indicant hi principes civitatum suarum, qui cum missi sint ob aliam causam, tamen hujus repentino periculo commoti, huic asident, pro hoc laborant: huic si praesidio fuerint, gratius se civitatibus suis facturas putant, quam si legationem: & mandata sua consecant. L. vero Apulejus hunc tanti facit, ut morem illum majorem, qui praescribit, in parentum loco quaestoribus suis praetores esse oportere, officis, benevolentiaque superet. Tribunus plebis fuit non fortasse tam vehemens, quam isti, 8 quos tu jure laudas: sed certe talis, quales si omnes semper fuissent, nunquam desideratus vehementer esset tribunus. Omitto illa, 9 quae si minus in scena sunt, at certe, cum sunt prolata, laudantur: ut vivat cum suis: primum cum parente (nam meo judicio *PIETAS* fundamentum est omnium virtutum) quem veretur, ut deum, (neque enim multo secus parens liberis, amat vero, ut sodalem, ut fratrem, ut aequalem. Quid dicam cum patre? cum affinis? cum propinquis? cum hoc Cn. Saturnino, ornatissimo viro? cujus quantam honoris hujus cupiditatem fuisse creditis, cum videatis luctus societatem? Quid de medicam? qui mihi in hujus periculo teus esse videtur? quid de his tot viris talibus, quos videtis veste mutata? At quid sunt indicia solida, iudices, & expressa; haec signa probitatis, non *facta* forensi specie, sed domesticis inusta notis, veritatis, facilis est illa occurrit, & blanditia popularium adspicitur, non attrahitur: procul apparet, non excutitur: non in manus sumitur. Omnibus igitur rebus ornatum hominem, 10 quae externis, quae domesticis: nonnullis rebus inferiorem, quam te, generis & nominis, dico: superiorem aliis, municipum, vicinorum, societatum studio, temporum meorum memoria; 11 parem virtute, integritate, modestia, adilem factum esse miraris? Hunc tu vitae splendorem maculis adspergis istis? Javis adulteria, quae nemo 12 non modo nomine, sed ne suspicione quidem possit agnoscere. 13 Bimaritum appellas, ut verba fingas, non solum crimina. Ductum esse ab eo in provinciam aliquem dicis, libidinis causa. quod non crimen est, sed 14 impunitum in maledico mendacium. Raptam esse mimulam, quod dicitur Atina factum à juvene, vetere quodam in scenicos jure, maximeque oppidano. O adolescentiam traductam eleganter tui quidem cum, quod *licuit*, obijciatur, tamen id ipsum falsum reperitur. Emissus aliquis

1. Tribus submissi me.) Turingicus liber tribus. non displicet.
 2. Neque enim ego sic rogavi.) Particula enim veniunt accedat ex eodem exemplari.
 3. Cui nomen meum absentis honori fuisset.) Vox absentis reddita modo auctoris, i. heratitae codicis. Idenem enim nunc servatur ille olim Erfordianus. videatur Zinzelingus noster Promulsiis Critica cap. xxxv.
 4. Ex civili errore.) Pall. septimus civilis errore, sine illo usquod aliquo in omnibus abest. mll.
 5. Utia jure omnibus profecuti.) Lambinus, utia omnibus que. sed non juvante libro, neque opus est.
 6. Utia jure omnibus profecuti.) Eici dictionem temporis, neclatam patrem. vero. nam in veniunt collisio Pall. in aliorum scriptis non comparat.
 7. Qui si adesset.) Ita aliquot Pall. quomodo conjecerat Ant. Augustinus coniugis quid.

8. Qui in jure laudas.) Alii conjiciunt *dilasas*, at Gulielmus, *videtur laudas*.
 9. Quae minus in scena sunt.) Haec aliter etiam scripti nesci, non quomodo vulgo cultiminas necessaria sunt.
 10. Quae externis, quae domesticis.) Est à Lambino, qui haec à coniectura Putavani? cui accedit utrumque Pall. sec. in quo *quam est. quam* non. nam ceteris adherent vulgatae, *quam est. quem deum*.
 11. Parem virtute, etc.) Debetur istud Erfordiensis: nam editi inepete, *pari virtute, etc.*
 12. Non modo nomine sed ne, etc.) Conjicit Lambinus *erim in re* fratrâ. nomen enim idem quod *er. m. in*, ut pluribus ostendi in suspitionibus ad Senecae Epistolam CIV.
 13. Bimaritum appellas.) Acute neque aliter Turingicus minus rectè haec tenens impressi, *Mariam appellas, etc.*
 14. Impunitum in maledico recentius excubi, in maledico.) Sic omni. Pall. sic edd. vet. imo & Victoriana. Erfurd maledico recentius excubi, in maledico.

quis e carcere, & quidem emissus (ut cognovisti) necessarii hominis, optimique adolescentis rogatus: idem i postea premandatis requisitus. Atque hæc, nec ulla aña, sunt conjecta maledicta in ejus vitam, de cujus vos pudore, religione, integritate dubitatis. Pater vero, inquit, etiam obesse filio debet. O vocem duram, atque indignam tua probitate, Laterensis! Pater ut in judicio capitis, pater ut in dimicatione fortunarum, pater ut apud tales viros obesse filio debeat? qui si esset turpissimus, sordidissimus; tamen ipso nomine patrio valeret apud clementis judices, & misericordes: valeret, inquam, communi sensu omnium, & dulcissima commendatione nature. Sed cum sit C. Plancius is eques Rom. ea primùm vetustate equestris ordinis, ut pater, ut avus, ut majores ejus omnes, equites Rom. fuerint, summum in præfectura florentissima gradum tenuerunt & dignitatis, & gratia: deinde, ut ipse in legionibus P. Crassi, imperatoris, inter ornatissimos homines, equites Rom. summo splendore fuerit: ut postea princeps inter suos: plurimarum rerum sanctissimus, & justissimus iudex: maximarum societatum auctor: plurimarum magistr: si non modo in eo nihil unquam reprehensum, sed laudata sunt omnia: tamen is oberit honestissimo filio pater, qui vel minus honestum, & alienum tueri vel auctoritate, sua, vel gratia possit? Asperius, inquit, locutus est aliquid aliquando. Immo fortasse liberius. At id ipsum, inquit, non est ferendum. Ergo hi ferendi sunt, qui queruntur, libertatem equitis Rom. se ferre non posse? ubi nam ille mos? ubi illa æquitas juris? ubi illa antiqua libertas, quæ malis oppressa civilibus extollere jam caput, & aliquando recreata, se erigere debebat? equum ego Rom. etiam in homines nobilissimos maledicta, publicanorum in Q. Scævola, virum omnibus, ingenio, hunc integritate præstantem, asperè, & ferociter, & liberè dicta commemo rem? Consuli P. Nasica præco Granius, medio in foro, cum ille, edicto iustitio, domum descendens rogasset Granium, quid tristis esset: an quod auctores essent? Immo vero, inquit, quod legiones. Idem tribuno pleb. potentissimo homini, M. Druso, sed multa in remp. noienti, cum ille eum salutasset, ut sit, dixissetque, Quid agis Grani? Respondit, Immo verò, 2 tu Druse, quid agis? ille L. Crassi, ille M. Antonii voluntate asperioribus faceris sæpe perstrinxit impunè: nunc usque eò oppressa vestra arrogantia civitas est, ut, quæ fuit olim præconi in ridendo, nunc equiti Romano in plorando, non sit concessa libertas. Quæ enim unquam fuit Plancio vox contumeliaz potius, quam doloris? quid est autem unquam questus, nisi cum a sociis, & a se iniuriam propulsaret? Cum senatus impediretur, quò minus, id quod hostibus semper erat tributum, responsum equitibus Rom. redderetur: omnibus illa injuria dolori publicanis fuit: sed cum ipsum dolorem hic tulit paulo apertius. communis ille sensus, in aliis fortasse latuit: hic, quod cum ceteris animo sentiebat, id magis, quam ceteri, & vultu promptum habuit, & lingua. Quamquam, iudices (agnosco enim ex me) permulta in Plancium, quæ ab eo nunquam dicta sunt, conferuntur. Ego quia dico aliquid aliquando, non studio adductus, sed contentione dicendi, aut laesissus, & quia, ut fit in multis, exit aliquando aliquid, si non perfectum, attamen fortasse non rusticum: quod quisque dixit, me id di-

xisse dicunt. Ego autem, si quid est, quod mihi scitum esse videatur, & homine ingenuo dignum, atque doctum: non aspernor. Stomachor verò, cum aliorum non me digna in me conferuntur. Nam quod primus scivit legem de publicanis, tum, cum vir amplissimus consul id illi ordini per populum dedit, quod per senatum, si licuisset, dedisset: si in eo crimen est, quia suffragium tulit: quis non tulit publicanus? si, quia primus scivit: utrum id sortis esse vis, an ejus, qui illam legem ferebat? si fortis: nullum crimen est in casu. si consulis, splendor etiam Plancii, hunc à summo viro principem ordinis iudicatum. Sed aliquid veniamus ad causam. in qua tu nomine legis Licinæ, quæ est de sodalitiis, omnes ambitus leges complexus es. neque enim quidquam aliud in hac lege, nisi edictos iudices asseruit. quod genus iudiciorum si est æquum nulla in re, nisi hac tribuaria; non intelligo, quam obrem senatus hoc uno in genere tribus edi voluerit ab auctoritate, neque eandem editionem transulerit in ceteras causas: de ipso denique ambitu, de reiectione, fieri voluerit iudicium alterorum: cumque nullum genus acerbioris prætermitteret, hoc tamen unum prætereundum putarit. Quid? hujus rei obscura causa est? an & agitata, cum ista in senatu res agebatur, & disputata hesternò die copiosius à Q. Hortensio? cui tum est senatus assensus. hoc igitur sentimus: cujuscumque tribus largitor esset, & per consensionem magistratum, quæ honestè sodalitas nominaretur, quam quisque tribus turpi largitione eorumperet, cum maximè iis hominibus, qui ejus tribus essent, esse notum. Ita putavit senatus, cum res tribus ederetur, ex quas is largitione devinctas haberet, eosdem fore testes, & iudices. Acerbum omnino genus iudicii: sed tamen, si vel sua, vel ea, quæ maximè esset cuique conjuncta, tribus ederetur, vix recusandum. Tu autem, Laterensis, quas tribus edidisti? 3 Terentinam, credo. Fuit id æquum, & certè expectatum est, & fuit dignum constantia tuacujus tu tribus venditorum, & corruptorem, & sequentem Plancium fuisse clamitas: eam tribus profecto, severissimorum præsertim hominum, & gravissimorum, edere debuisti. At Voltiniam. libet enim tibi nescio quid etiam de illa tribu criminari. hanc igitur ipsam cur non edidisti? quid Plancio cum Lemonia? 4 quid cum Vejentina? quid cum Crustumina? 5 nam tertiam etiam, non quæ iudicaret, sed quæ rejiceretur, esse voluisti. Dubitaris igitur, iudices, quin vos M. Laterensis suo iudicio, non ad sententiam legis, sed ad suam spem aliquam de civitate delegerit? dubitatis, quin eas tribus, in quibus magnas necessitudines habet Plancius, cum ille non ediderit, iudicant 6 quatuor officis ab hoc observatas, non largitione? Quid enim potest dicere, cur ista editio non summam habeat acerbiorum, remota ratione illa, quam in decernendo secuti sumus? Tu deligas ex omni populo aut amicos tuos, aut inimicos meos, aut denique eos, quos inexorabileis, quos inhumanos, quos crudeleis existimes? Tu, me ignaro, nec opinante, in scio, notes & tuos, & tuorum necessarios, vel iniquos meos, vel etiam defensorum meorum? eodemque adjungas, quos natura putes asperos, atque omnibus iniquos? deinde effundas repente, ut antè consensum eorum iudicium videam, quam potue-

1. Postea pr amandatis requisitus.) Turnebuz conjectit prasin mandatis idque sequitur Lambini summi necessarii. 2. Tu Druse, quid agis?) locus acerbissimè formosa est. qua non unam ad rem utebatur non & obvio ita compellabant, quos quærentes, factis salu? & quos reprehenderent idem verbis increpabant. Terentius Adelphis venit ad me sape Plancium, quid agis Mire? ubi videatur Domatius. itaque heic Granium vultu subducto quasi reprehendebat eandem Gracchi & Placci aliorumque Gallicum. 3. Terentinam credo.) S. Ruffinus adnotat in Erfurd. semper extare Terentinam, alterum restat in Pall. 4. Quid cum Vejentina.) Tribus hæc planè controversa est apud ml.

& olim eos. hi enim Assentiam vocant, quomodo & Pall. præterque oct. isti nominant vel Voltiniam, vel Vejentinam; S. vero Vich. Eraniam, adeo ut arbitrer restatendum cum Turing. Assentiam. 5. Nam tertiam etiam, non quæ iudicaret, sed quæ rejiceretur, esse voluisti.) Inclinetim in Lambini conjecturam, nam Metian. nec, &c. cum inveniunt in ml. nostris, non vi etiam, aut si etiam. 6. Officia ab hoc observata, non largitione?) Adiecit verbum Erfurd. largitione corrupta. & vix est ut debeat excudi. 7. Nec opinante, in scio.) Cubat in mendo vox postrema. nam Pall. præterunt partim, in scio, partim in scio. S. Vich. habuit in scio, aliis in scio. nam proverbialiter dicitur in scio quid ageret an aliud quid subest?

potuerim, qui essent futuri, suspicari? apud eosque me, ne quinque quidem reiectis, quod in proximo reo de consilii sententia constitutum est, cogas causam de fortunis omnibus dicere? Non enim, si aut Plancius ita vixit, ut offenderet sciens neminem, aut tu ita errasti, ut eos ederes imprudens, ut nos, invito te, tamen ad iudices, non ad carniaces veniremus: idcirco ista edictio per se non acerba est. An vero nuper clarissimi cives in nomen editi iudicis non tulerunt, cum ex cxxv iudicibus, principibus equestris ordinis, quinque & lxx reus rejiceret, & referret, omniaque potius permiscuerunt, quam ei legi, conditionique parerent: nos neque ex delectis iudicibus, sed ex omni populo, neque editos ad rejiciendum, sed ab accusatore constitutos iudices ita feremus, ut neminem rejiciamus? Neque ego nunc *legum iniquitatem* queror, sed factum tuum a *sententia legis* doceo discrepare: & illud acerbum iudicium, si, quemadmodum senatus censuit, populusque iussit, ita fecisses, ut in hunc & suam, & ab hoc & observatas tribus ederes; non modò non quererer, sed hunc, iudicibus editis, qui testes in eam esse possent, absolum putarem; neque nunc multo secus existimo. cum enim has tribus edidisti: ignotis te iudicibus uti malle, quam notis indicavisti, fugisti sententiam legis: a quietatem omnem reiecasti: in tenebris, quam in luce, causam versari maluisti. Voltinia tribus ab hoc corrupta: Terentinam habuerat venalem. Quid diceret apud Voltinienfes, aut tribuleis suos iudices? inò verò tu quid diceres? quem iudicem ex illis aut tacitum testem haberes, aut vesò etiam excitates? etenim, si reus tribus ederet, Voltiniam fortasse Plancius, propter vicinitatem, ac necessitudinem suam, non edidisset. & si qua sitòr edendus fuisset, quem tandem potius, quam hunc C. Alfium, quem habet, cui notissimus esse debet, vicinum, tribulem, gravissimum hominem, iustissimumque edidisset? cuius quidem æquitas, & mea similis voluntas erga Cn. Plancii salutem, quam ille sine ulla cupiditatis suspitione pro se fert, facile declarat, non fuisse fugiendum tribulem huic iudicem, cui qua sitòr em tribulem exoptandum fuisse videatis. Neque ego nunc consilium reprehendo tuum, quòd non eas tribus, in quibus hic maxime notus eras, edideris: sed à te doceo consilium non servatum senatus. etenim quis te tum audiret illorum? aut quid diceret? sequestrem Plancium? respicerent aures, nemo agnosceret, repudiaretur, an gratiosum? illi libenter audirent, nos non timide confiteremur. noli enim putare, Laterensis, legibus istis, quas senatus de ambitu sancire voluerit, id esse actum, ut suffragatio, ut observantia, ut gratia tolleretur. Semper fuerunt boni viri, qui apud tribules suos gratiosi esse velent. Neque verò tam durus in piebem nostrer ordo fuit, ut eam coli nostra modica liberalitate noluerit: neque hoc liberis nostris interdicendum est, ne observent tribules suos, ne diligant, ne reficere necessitati suis suam tribum possint, ne par ab iis munus in sua petitione respectent: hæc enim plena sunt officii, plena observantia, plena etiam antiquitatis. Ito in genere & sumus ipsi, cum ambitionis nostræ tempora postulabant, & clarissimos viros esse vidimus, & hodie esse videmus quamplurimos gratiosos. Decurratio tribunalum, descriptio populi, suffragia largitione devincta, severitatem senatus, & honorum omnium, vim, ac dolorem excitant. hæc doceo, hæc profer, huc incumbere, Laterensis, decuriale Plancium, conscripsisse, sequestrem fuisse, pronuntiasse, divisisse: tum mirabor, te iis armis uti, quæ tibi lex dabat, noluisse. tribunalibus enim iudicibus, non modò severitatem illorum,

si ista vera sunt, sed ne vultus quidem ferre possemus. Hanc tu rationem cum fugeris, cumque eos iudices habere noluieris, quorum in huius delicto cum scientia certissima, tum dolor gravissimus esse debuerit: quid apud hos dices, qui abs te taciti requirunt, cur hoc sibi oneris impositum, cur se potissimum delegeris, cur denique se *divinare* malueris, quam eos, qui scirent iudicare? Ego Plancium, Laterensem, & ipsum gratiosum esse dico, & habuisse in petitione multos cupidos sui, gratiosos; quos tu si sodes vocas: officiosam amicitiam, nomine iniquas criminosis, quia gratiosi sunt, accusandos putas: noli mitari, te id, quòd tua dignitas postularit, repudiandis gratiosorum amicitis non esse affecturum. Jam, ut ego doceo, gratiosum esse tribunalibus Plancium, quòd multis benigne fecerit, pro multis sponderit, in operas plurimos patris auctoritate, & gratia miserit: quòd denique omnibus officiis per se, per patrem, per maiores suos totam Atinam prefecturam comprehenderit: sic, ut doceo, sequestrem fuisse, largitum esse, conscripsisse, tribules decuriasse, quòd si non potes: noli tollere ex ordine nostro libertatem, noli maleficium putare esse gratiam, noli observantiam tantum poena. Itaque hesitantem te in hoc sodalitorium tribunalium crimine, ad communem ambitum causam constitisti, in qua delinamus aliquando (si videtur) vulgari, & per vagata declamatione contendere. sic enim tecum ago. Quam videri commodum est, 4 unam tribum delige tu: doceo id, quòd debes, per quem sequestrem, quo divitore corrupta sit, ego, si id facere non potueris, quòd, ut opinio mea fert, ne incipies quidem, per quem tulerit, docebo. Estne hæc vera contentio? placetne sibi agi? si non possum magis pedem conferre (ut ajunt) aut proprius accedere. Quid taces? quid dissimulas? quid tergiversaris? etiam atque etiam in isto, atque urgeo, insector, posco, atque adeò flagito crimen: quemcumque eridimus, inquam, delegeris, quem tulerit Plancius, tu ostendito, si poteris, vitium: ego, qua ratione tulerit, docebo: nec erit hæc alia ratio Plancio, ac Laterensi. nam ut, quas tribus tu tulisti, si jam ex te requirant, possis, quorum studio tuleris, explicare: sic ego hoc contendò, me tibi ipsi adversario, cuiuscumque tribus rationem poposceris, redditurum. Sed ut ego sic ago? quasi non comitis jam superioribus sit Plancius designatus aedilis. quæ comitia primum habere cepit consul cum omnibus in rebus summa auctoritate, tum harum ipsarum legum ambitus auctor: deinde habere cepit subito, præter opinionem omnium: ut ne si cogitasset quidem quispiam largiri, daretur spatium comparandi. Vocatae tribus: latum suffragium: descripta: renunciatæ: longè plurimum valuit Plancius. nulla largitionis hæc fuit, nec esse potuit suspicio. An tandem una centuria *prærogativa*, tantum habet auctoritatis, ut nemo unquam prior eam tulerit, quin renuntiatas sit: tu aut his ipsis comitiis consularibus, aut certè in ullum annum Plancium factum miraris, in quo non exigua pars populi, sed universus populus voluntatem suam declarat? cuius in honore non unius tribus pars, sed comitia tota committis fuerint prærogata? Quo quidem tempore, si id, Laterensis, facere voluisses, aut si gravitatis esse putasses tuæ, quòd multi nobiles sæpe fecerunt, ut, cum minus valuissent suffragiis, quam parassent, postea: prolatis comitiis, *proferrent se* & populo Rom. fracto animo, atque humili supplicarent: non dubito, quin omnis ad te conversura se fuerit multitud. 6. NUNQUAM ENIM nobilitas, integra præsentim, atque

1. Nomen editi iudicis non tulerunt.) Turingius, editiis: quemadmodum iterum mox editiis, ubi vulgata editis.
 2. Observatas tribus ederes.) Inimici vocem tribus, volente Erfurdiano, quæ planè requirebatur.
 3. In sua petitione respiciant.) Lambinus heic mallet respiciant & nescio quas respestandi fingit interpretaciones: cum simpliciter velit nescer, quòd verius Catulli. Nec minime respiciat, ut antea, in eam, Gulielm.

4. Unam tribum delige, non doce id quòd debet.) Non male tentabat Gulielm. delige, non doce id quòd debet.
 5. Non possum magis pedem conferre, &c.) Idem sententia gratiosior: num possum magis spect in terroga: onem.
 6. Nunquam enim nobilitas, &c.) Turingius inserens ferè: hoc modo: nunquam enim ferè nobilitas, & tantus sanè sic loquatur.

que innocens à pop
 ubi gravitas sua
 esse docet, quam a
 litem, desiderare i
 miam ut honore di
 quod or exillimac
 que primam est ip
 lecedas, quorum
 non beneficiam
 quod inagialibus
 tui tuo respici
 sed cave possis, n
 tus inperitissim
 tui. Apud Cl
 tre suo, pot enill
 non esse factum,
 dem: vidit, horu
 virum L. Voltin
 senatula acco
 nescio quomodo
 caret respiciam
 tuorem. & C. M
 septies consil
 quos omnes i
 ctos sed quid
 modi habere i
 factum vider
 iustitiam &
 fortissimum
 Finibus, C
 omnes com
 majores, qu
 quo te li
 cepa te li
 à prima
 ete esse. I
 quid etiam
 mare, no
 nis tate, q
 homo ad
 tus tu qui
 aperius, q
 labat. Quo
 nos fuisse,
 deest: qui
 poterunt
 certe nos
 bitus, inq
 cum P
 unimbu
 dem. Qu
 iustitiam
 dem cu
 nostri p
 accidere p
 tis, prior
 Plancio t
 nem ang
 gna iust
 fuisse dici
 mini, te

que innocens, à populo Rom. supplex repudiata fuit. Sed, si tibi gravitas tua, & magnitudo animi; pluris fuit, sicut esse debuit, quam ædilitas: noli, cum habeas id, quod malueris, desiderare id, quod minoris putaris. Equidem primum ut honore dignus essem, maxime semper laboravi: secundo ut existimarer: tertium mihi fuit illud, quod plerisque primum est, ipse honos: qui tibi DENIQUE debet esse iacundus, quorum dignitati populus Rom. testimonium, non beneficium ambitioni dedit. Quæris etiam, Latereus, quid imaginibus tuis, quid ornatis atque optimo viro, patri tuo, respondeas mortuo. Noli ista meditari: atque illud cave possis, ne tua ista querela, dolorque nimius, ab illis sapientissimis viris reprehendatur. vidit enim pater tuus, Appium Claudium, nobilissimum hominem, vivo patre suo, potentissimo, & clarissimo cive, C. Claudio, ædilem non esse factum, & eundem sine repulsa factum esse consulem: vidit, hominem sibi maxime conjunctum, egregium virum, L. Volcatium: vidit, M. Pisonem in ista ædilitate, offensivum accepta, summos à populo Rom. esse honores adeptos. Avus vero tuus, & P. Nasica tibi ædilitatem prædicaret *repulsam*, quo cive neminem ego statuo in hac rep. fortiorum: & C. Marii, qui duabus ædilitatibus acceptis repulsus, septies consul est factus: & L. Casaris, C. Octavii, M. Tullii: quos omnes scimus ædilitate præteritos, consules esse factos. Sed quid ego ædilitas repulsas colligo? quæ sæpe ejus modi habite sunt, ut iis, qui præteriti essent, *hominem* à populo factum videretur. Tribunus militum, L. Philippus, summa nobilitate, & eloquentia; quætor, C. Cælius, clarissimus, ac fortissimus adolescens: tribuni pleb. P. Ratiarius Rufus, C. Fimbria, C. Cassius, C. Orsellus, facti non sunt: quos tamen omnes consules factos scimus esse. Quæ tibi ultro pater, & majores tui non consolandi tui gratia dicerent, neque verò quo te liberent aliqua culpa, quam tu vereris, ne a te suscepta videatur: sed ut te ad *cursum* istum tenendum, quem à prima ætate suscepisti, cohortentur. nihil est enim, mihi crede, Latereus, quod te detractum: detractum dico? si mehercules verè, quod accidit, interpretari velis, est aliquid etiam de virtute significatum tua. Noli enim existimare, non magnum quandam morum fuisse istius petitionis tuæ, de qua ne aliquid iurares, desististi. Denuntiasti, homo adolescens, quid de summa reipub. sentires, fortius tu quidem; quam nonnulli defuncti honoribus, sed apertius, quam vel ambitionis, vel ætatis tuæ ratio postulat. Quamobrem in dissentiente populo noli putare, nullum fuisse, quorum animos tuus illic fortis animus offenderet: qui te incautum forsasse nunc tuo loco demovere potuerant, providentem ante, & præventem nunquam certe movebunt. An te illa argumenta duxerunt? Dubitabis, inquit, quin coitio facta sit, cum tribus plerasque cum Plotio tulerit Plancius? An unà fieri potuerunt, si unà tribus non tulissent? An nonnullas punctis parè toridem. Quippe cum jam facti propè superioribus comitiis, declarati que venissent, quoniam ne id quidem suspitionem coitionis haberit, neque enim unquam majores nostri *fortitatem* constituerent adiitum, nisi viderent accidere posse, ut competitoris pares suffragis essent. Et ais, prioribus comitiis Aniensem à Plotio, Terentinam à Plancio tibi esse concessam: nunc ab utroque eis avulsas, ne in angustum venirent. Quam convenit, nondum cognita populi voluntate, hos, quos jam tum conjunctos fuisse dicis, iacturam suatum tribuum, quo vos adjuvaremini; fecisse: eosdem, cum jam essent experti, quid va-

letent, restrictos, & tenaces fuisse? Etenim verebantur credo, angustias, quali res in contentionem, aut in discrimen aliquod posset venire. Sed tamen tu an Plotium, virum ornatissimum, in idem crimen vocandum iudicaveris? an dicis eum re arripuisse, à quo non sis rogatus? Nam quod quæstus es, plures te testes habere de Volturnia, quam quot in ea tribu puncta tuleris: indicas, aut eos testes te adducere, qui, quia nummos acceperint, te prætermittant, te ne gratuita quidem eorum suffragia tulisse. Illud verò crimen de nummis, quos in circo Flaminius *deprehensos* esse dixisti, caluit te recenti: nunc in causa refrinxit, neque enim, qui illi nummi fuerint, nec, quæ tribus, nec, qui divisor, ostenderis. Atque is quidem educius ad consules, qui tum in crimen vocabatur, se iniquè à tuis iactatum graviter querebatur, qui si erat divisor, præsertim ejus, quem tu habebas reum, cur abs te reus non est factus? cur non ejus damnatione aliquid ad hoc iudicium præjudicii comparasti? Sed neque tu habes hæc, neque eis contidis, alia te ratio, alia cogitatio ad spem hujus opprimendi excitavit, magna sunt in te opera: late pater gratia: multi amici, multi cupidi tui, multi fautores laudis tuæ: multi huic invident: multis etiam pater, optimus vir, nimirum retinens equestris juris & libertatem videtur: multi etiam communes inimici reorum omnium: qui ita semper testimonium de ambobus ducunt, & quasi aut moveant animos iudicum suis testimoniis, aut gratum populo Rom. sit, aut ab eo facilius ob eam causam, dignitatem, quam volunt, consequantur. Quibuscum me, iudices, pugnantem meo iure pristino non videbitis: non quò mihi fas sit quidquam defugere, quod falsus Plancius possit: sed quia neque necesse est, me id petere, ut voce, quod vos mente videatis, & quòd ita de me meriti sunt illi ipsi, quos ego testes video paratos, ut eorum reprehensionem vos vestra prudentia assumeret, mea modestia remittere debeatis. Illud unum vos magnopere oro, atque obsecro, iudices, cum hujus, quem defendo, tum communis periculi causa, ne *fictis* auctoribus, ne dissimulato, atque ipso sermone, fortunas innocentium subjiciendas putetis. Multi amici accusatoris, nonnulli etiam nostri iniqui, multi communes obtractatores, atque omnium invidi multa inixerunt. Nihil est autem tam voluere, quam maledictum; nihil factius emittitur, nihil cuius excipitur, nihil latius dissipatur. Neque ego, si tantem maledicti repereris: ut aut negligatis, aut dissimuletis, unquam postulabo, sed, si quid sine capite manabit, aut si quid erit ejusmodi, ut non exisset auctor, qui audiret: aut ita negligens vobis esse videbitur, ut, unde audierit, oblitus sit: aut ita levem habeat auctorem, ut memoria, dignum non putaret: 4. hujus illa vox vulgaris *Audi vi*, ne quid reo innocenti noceat, oramus. Sed venio jam ad L. Cassium, familiarem meum, cuius ex oratione ne illum quidem juvenium tecum expostulavi: quem, ille omni & virtute, & humanitate ornatus adolescens, primum de plebe ædilem curulem factum esse dixit. In quo, Cassi, si ita tibi respondeam, necesse id populum Romanum, neque fuisse qui id nobis narraret, præsertim mortuo Longino: non, ut opinor, admirere, cum ego ipse non abhorrens à studio antiquitatis, me hic id ex te primum audisse confitear. Et, quoniam tua fuit perelegans, ac persubtilis oratio, digna equitis Romani vel studio, vel pudore: quoniamque sic ab his es auditus, ut magnus honos & ingenio, & humanitati tuæ tribueretur: respondebo ad ea, quæ dixisti, quæ & pleraque de ipso sine fuerunt: in quibus

1. *Atque te quidem eductus ad Consulem.* Hæc est concursus librorum omnium lectio, itaque abjecti adduntur noster apud.
2. *Quæ autem meritas animi, aditum, etc.* Verbum *iudicium*, jam modo primum accedit Tullio ex *Turpeticis* de his.
3. *Non qui mihi fas sit quidquam defugere.* Ultima vox est à doabus mll. Lambini, cetera te tenentur fide Palatinorum, editi ferè, non quod fas

fit quidquam defugere.

4. *Hujus illa vox vulgaris Audi vi, etc.* Amplexus sum Erici Mommi conjecturam *Audi vi*, quod eam item deprehenderim in Pa. turpeticis ad hereticebant vulgato, *audiu*, verbo nobili.

5. *Plancium de ipso sine fuerunt.* Lambinus coniecit de ipso me fuerunt, sed ei libri non favent.

quibus ipsi aculei, si quos habuisti in me reprehendendo, tamen mihi non ingrati acciderunt. Quæstisti, utrum mihi putarem, equitis Romani filio, faciliorem fuisse ad adipiscendos honores viam, an futuram esse filio meo, qui esset familia consulari. Ego verò, quamquam illi *omnia malo*, quam mihi, tamen illi honorum aditus numquam faciliores optavi, quam mihi fuerant. quinetiam, ne forte ille sibi me potius peperisse jam honores, quam iter demonstrasse adipiscendorum putet: hæc illi soleo præcipere (quamquam ad præcepta atas non est gnati) quæ ille à Jove ortus, suis præcipit filiis:

Vigilandum est semper: multa insidia sunt bonis,

noctis cetera:

Non te ad quod multi invideant,

quæ scripsit gravis ille, & ingeniosus poeta: scripsit, non ut illos regios pueros, qui jam nusquam erant, sed ut nos, & nostros liberos ad laborem, & laudem excitaret? Quæris, quid potuerit amplius assequi Plancius, si Cn. Scipionis fuisset filius. Magis ædilis fieri non potuisset: sed hoc præstare, quod ei minus invideretur. Etenim *NON ROMÆ* gradus summis hominibus, & infimis sunt pares: gloria, dispares. Quis nostram te dicit M. Curio, quis C. Fabricio, quis P. Duellio parem? quis Atilio Calatino? quis C. & P. Scipionibus? quis Africano, Marcello, Maximo? tamen eisdem sumus honorum gradus, quos illi, assecuti. Est enim in virtute multis adscensus: ut is gloria maxime excellat, qui *virtute* plurimum præstet. honorum populi finis est consulatus: quem magistratum jam octingenti ferè consecuti sunt. horum, si diligenter quæras, 3 vix decimam partem reperis gloria dignam. sed nemo umquam sic egit, ut tu: Cur iste sit consul? quid potuit amplius, si L. Brutus esset, qui civitatem dominatu regio liberavit? honore nihil amplius, laude multum. Sic igitur Plancius nihilominus quæstor est factus, & tribunus plebis, & ædilis, quam si esset summo loco natus: sed hæc, pari loco orti, sunt innumerabiles alii consecuti. Profers triumphos Ti. Gracchi, & C. Marii: & quæris, quid simile in Plancio. Quasi verò isti, quos commemoras, propterea magis laude fuerint digni, quod *triumpharunt*, & non, quia commisit plus iis magistratus, in quibus re bene gesta triumpharent. Rogas, quæ castra viderit: 4 qui & miles in Creta, Metello hoc imperatore, & tribunus in Macedonia militum fuerit, & quæstor tantum ex re militari detraxit temporis, quantum in me custodiendum transferre maluerit. Quæris, num disertus. Immo, id quod secundum est, ne sibi quidem videtur. Num jurisconsultus. Quasi quisquam sit, qui sibi hunc falsum de jure respondisse dicat. Omnes enim istiusmodi artes in iis reprehenduntur, qui cum professi fuerint, satisfacere non possunt: non in iis, qui abfuisse ab istis studiis consententur. *VIRTUS*, probitas, integritas in candidato, non linguæ volubilitas, non ars, non scientia requiri solet. Ut nos in mancipiis patandis, quamvis frugi hominem si pro fabro, aut pro textore emimus, ferre molestè solemus, si eas artes, quas in emendo secuti sumus, forte nesciverit: sin autem emimus, quem villicum imponeremus, quem pecori præficeremus, nihil in eo, nisi *frugalitatem*, laborem, vigilantiam, esse curamus: sic populus Romanus deligit magistratus, quasi rei publicæ villicos: in quibus si qua præterea est ars, facile patitur. sin minus: virtute eorum, & innocentia contentus est, quotus enim quisque disertus: quotus quisque juris peritus est,

ut eos numeres, qui volunt esse? quod si præterea honore dignus nemo, quidnam tot optimis, & ornatissimis civibus est futurum? Jubes Plancium de vitii Laterensis dicere. Nihil potest, nisi eum nimis in se iracundum putabis fuisse. Idem effers Laterensem laudibus. Facile patior, id te agere multis verbis, quod ad iudicium non perineat: & id te accusantem tam diu dicere, quod ego defensor sine periculo possim confiteri. Atqui non modo confiteor summa in Laterense ornamenta esse: sed te etiam reprehendo, quod ea non enumeres: alia quædam inania, & levia conquiras. Præterea fecisse ludos. Quid? alii quæstiones non fecerunt? Cyrenis liberalem in publicanos, iustum in socios fuisse. Quis negat? sed ita multa Romæ geruntur, ut vix ea, quæ sunt in provinciis, audiantur. Non vereor, ne mihi aliquid, iudices, videat arrogasse, si de quæstura mea dixerò. Quamvis enim illa floruerit, tamen eum me postea fuisse in maximis rebus arbitror, ut non ita mihi multum sit ex quæstura laude repetendum: sed tamen non vereor, ne quis audeat dicere, ullius in Sicilia quæsturam, aut gratiorem, aut clariorem fuisse. Vere mehercules hoc dicam: sic tum existimabam, & nihil homines umquam aliud Romæ, nisi de quæstura mea, loqui. Itamenti in summa caritate maximum numerum miseram negotiatoribus comis, mercatoribus iustus, municipibus liberalis, locis abstinentis, omnibus eram vilis in omni officio diligentissimus. excogitati quidam erant 7 à Sicilia honores inauditi. Itaque hac spe decedebam, ut mihi populum Romanum ultro omnia delaturum putarem. At ego, cum casu diebus iis, itineris faciendi causa, decedens è provincia, Puteolos forte venissem, cum plurimi, & lautissimi solent esse in iis locis: concidi panem, iudices, cum ex me quidam quæstisset, quo die Roma existem, & numquid in ea esset novi. cui cum respondi, me è provincia decedere: etiam mehercules, inquit, ut opinor, ex Africa. Huic ego jam stomachans fastidiosè, immeret Sicilia, inquam. Tum quidam, quasi qui omnia fuerit: tu nescis, inquit, hunc Syracusis quæstorem fuisse. Quid multa? destiti stomachari, & me unum ex iis feci, qui ad aquas venissem. Sed ea res, iudices, haud scio an plus mihi profuerit, quam si mihi tum essent omnes congratulati, nam posteaquam sensi, populum Rom. *anteo* libetiores, oculos acris, atque acutos habere, destiti, quid de me audituri essent homines, cogitare: feci, ut postea quotidie me præsentem viderent: habitavi in oculis: pressi forum: neminem à congressu meo, neque janitor meus, neque somnus absteruit. Equid ego dicam de occupatis meis temporibus, cui fuerit ne otium quidem umquam otiosum? nam, quas tu commemoras, Cassi, legere te solere orationes, cum otiosus sis: has ego scripsi ludis, & feriis, ne omnino umquam essem otiosus. Etenim M. Catonis illud, quod in principio scripsit *Originum* suarum, semper magnificum, & præclarum putavi. *CLARORVM VIORVM, ATQUE MAGNORVM, NON MINVS OTII QVAM NEGOTII RATIONEM EXSTARE OPORERE* Ita, si quam habeo laudem, quæ, quanta sit, nescio, patra Romæ est, quætitia in foro: meaque privata consilia publici quoque casus comprobaverunt, ut etiam summa respub. mihi domi fuerit gerenda. & urbs in urbe servanda. Eadem igitur, Cassi, via munita Laterense est. idem virtutis cursus ad gloriæ: hoc facilius fortassis, quod ego huc à morte, & per me nixus, adscendi: istius egregia virtus adjuvavit commen-

1. Sed hoc præstare quod ei minus invideretur. Gulielmus conjicit, sed hoc præstare: et minus inv.

2. Tamen eisdem sumus. Vocabulum sumus addidi ex Erfurdiano; & multum facit ad decorum sententiæ.

3. Vix decimam partem reperis, &c. Ita erat in exoletis edd. & Pall. nostris.

4. Qui miles in Creta Metello hoc imperatore. Vox Metello, non videtur in edd. vete. ut nec in Pall. aut S. Vich. aut Gruteriano.

5. De quæstura in se iracundum putabis fuisse. Pall. hoc putabit, quod

melius forsitan vulgato. ceteri nihil variant: adeo, ut satis mirari nequeam ea quæ ex iis promit Lambinus; qui tamen nihil hæreticioribus suis proficit. Gulielmus locum consilii posse putabat delere illo paratè.

6. Nihil homines aliud Romæ. Vulgata, nunquam aliud Romæ. sed id vocis non est in vetustius culis aut miss. nostris.

7. A Siculis honores inauditi. Erfurd. interpoluit, homines à me inauditi. fortæan fuit, ante aut fere.

commendatione majorum. Sed, ut redeam ad Plancium, nunquam ex urbe abfuit, nisi forte lege, necessitate. non valuit rebus suis, quibus fortasse nonnulli. at valuit assiduitate, at valuit servandis amicis, valuit liberalitate: fuit in oculis: petivit: ea est usus ratione, qua, minima invidia, novi homines plurimi eisdem honores consecuti sunt. Nam, quod ais, Casii, non plus me Plancio debere, quam bonis omnibus, quod iis æque mea salus ea fuerit: ego me debere bonis omnibus fateor. 2 sed etiam hi, quibus ego debeo, boni viri, & cives, adilitiis comitiis aliquid se meo nomine debere Plancio dicebant. Verum fac me multis debere, & in iis Plancio: utrum igitur me *consturbare* oportet: an ceteris, cum ejusque dies venerit, hoc nomen, quod urget, nunc cum petitur, dissolvere? Quamquam p. 1551 m. 12. 15 est pecunia debitor, & gratia: nam qui pecuniam dissolvit, statim non habet id, quod reddidit: qui autem debet, æs retinet alienum, gratiam autem & qui refert, habet: & qui habet, in eo ipso, quod habet, refert. neque ego nunc Plancio deimam debere, si hoc solvere: nec minus ei redderem voluntate ipsa, si hoc molestis non accidisset. Quæris à me, Casii, quid pro fratre meo, qui mihi est carissimus, quid pro meis liberis, quibus nihil potest esse jucundius, amplius, quam pro Plancio facio, facere possum. nec vides, istorum ipsorum caritate ad hujus salutem defendendam maxime stimulari me, atque excitari. Nam neque illis hujus salute, à quo meam sciunt esse defensam, quidquam est operatus: & ego ipse nunquam illos *adspicio*, quin per hunc me his contentum esse meminerim, hujusque meriti in me recorder. Opinium damnatum esse commemoras: servatorem ipsum resp. Calidium adjungis, ejus lege Q. Metellus in civitatem sit restitutus: reprehendis meas pro Plancio preces, quod nec Opimius suo nomine liberatus sit, nec Q. Metelli Calidius. De Calidio tibi tantum respondeo, quod ipse vidi: Q. Metellum Pium, consulem, prætoris comitiis, petente Q. Calidio, populo Rom. supplicasse, cum quidem non dubitaret & consul, & homo nobilissimus, patronum illum esse suum, & familiæ suæ nobilissimæ dicere. Quo loco quero exte, num id in judicio Calidii Romæ esse potuisset, aut patrem ejus, si vixisset, non fuisse facturum. Nam Opimii quidem calamitas utinam ex hominum memoria posset evelli. vulnus illud resp. dedecus hujus imperii, turpius populi Rom. non iudicium putandum est. Quam enim illi iudices, si iudices, & non patricidæ patriæ nominandi sunt: graviorem potuerunt seipubl. insingere securi, quam, cum illum de civitate eiecissent, qui prætor finitimo consul domestico bello rempubl. liberarat? 4 At enim nimis ego magnum beneficium Plancio, & ut ais, id verbis exaggero. quasi verò me tuo arbitrato, & non meo, gratum esse oporteat. Quod istius tantum meritum, inquit: an quia te non jugulavit? immò verò, quia jugulari passus non est. Quo quidem in loco, Casii, etiam purgasti inimicos meos, meæque vitæ nullas ab illis insidias fuisse dixisti. Posuit hoc idem Laterensis. Quamobrem de isto paulo post plura dicam: de te tantum requiro, utrum putes s. odium in me mediocre inimicorum fuisse. quod fuit ullorum, tantum? requiro, utrum putes odium umquam barbarorum tam immane, ac tam crudele in hostem: an fuisse in iis aliquem aut *fama metum*,

aut *pauca*: quorum vidisti toto illò anno ferrum in foro, flammam in delubris, vim in tota urbe versari: 6 nisi forte existimas, eos idcirco vitæ mex peperisse, quod de reiditu meo non timerent. Sequem putas fuisse tam excoedem, qui, vivis his, stante urbe & curia, rediturum me, si viverem, non putaret? Quamobrem non debetis hon. o. & is civis, prædicare, vitam meam, quæ fidelitate amicorum conservata sit, inimicorum *modestia* non esse appetitam. Respondebo tibi nunc, Laterensis, minus fortasse vehementer, quam abs te sum provocatus: sed profectò nec considerate minus, nec minus amice. nam primam illud fuit asperius, me, quæ de Plancio dicerem, mentiri, & temporis causa fingere. scilicet homo sapiens excogitavi, quamobrem videret maximis beneficii vinculis obstructus, cum libere stem, & solutus. Quid enim? mihi ad defendendum Plancium parum multa, parum justè necessitudines erant familiaritatis, vicinitatis, patris amicitia? quæ si non essent, vereor, credo, ne turpiter facerem, si hoc splendore, & hac dignitate hominem defenderem. singenda fuit mihi, iudices, causa peracuta, ut ei, quem mihi debere oporteret, ego me omnia debere dicerem. At id etiam gregarii milites faciunt inviti, ut *coram deus curiam*, & se ab aliquo servatos esse fateantur: non quo turpe sit, protectum in acie, hostium manibus eripi (nam id accidere, nisi forti viro, & pugnant comminus, non potest) sed onus beneficii reformidant, quod permagnus est, alieno debere idem, quod parenti. Ego, cum ceteri vera beneficia, etiam minora, *disimulent*, ne obligati esse videantur: eo me beneficio obstructum esse ementiar, cui ne referri quidem gratia posse videatur? An hoc tu, Laterensis, ignoras? qui, cum mihi esses amicissimus, cum vel periculum vitæ tuæ mecum sociare voluisses: cum me in illo tristi & acerbò luctu, atque discessu, non lacrymis solum tuis, sed animo, corpore, copiis profectus esses: cum meos liberos, & uxorem, me absente, tuis opibus, auxilioque defendisses: sic mecum semper egisti, te mihi remittere, atque concedere, ut omne studium meum in Cn. Plancii honorem consumerem, quod ejus in me meritum tibi etiam gratum esse dicebas. nihil autem menovi, nihil temporis causa dicere, nonne etiam illa testis est oratio, quæ est à me prima habita in senatu? in qua cum per paucis nominatim egissem gratias, quod omnes enumerari nullo modo possent, scelus autem esset quenquam præteriri: statuissemque eos solum nominare, qui causæ nostræ duces, & quasi *signiferi* fuissent: in his Plancio gratias egi. Resitetur oratio, quæ propter ejus magnitudinem, dicta de scripto est: in qua ego homo astutus 7 eime dedam, cui nihil magnopere deberem, & hujus tanti officii servitutum adstringam testimonio sempiterno. Nolo cetera, quæ à me mandata sunt literis, recitare: prætermitto illa, ne aut proferre videar ad tempus, aut eo genere uti litterarum, quod meis studiis aptius, quam consuetudini iudiciorum, esse videatur. Atque etiam clamitas, Laterensis: Quousque ista dicis? nihil in Cispio profecisti, absoluta jam sunt preces tuæ. De Cispio mihi ne tu objicies, quem ego de me bene meritum quia te teste cognoveram, te eodem auctore defendi? & ei dices, Quousque, quem negas, quod pro Cispio contenderit, impetrare potuisse? Nam istius verbi, Quousque, hæc poterat esse invidia. datus est tibi ille: condonatus ille: non facis finem: ferre non possimus.

L I

1. Valuit servandis amicis. Recentius excusit observanda, sed contra antiquius editos & mss. nostros.
2. Sed etiam hi quibus ego debeo. Idem neoterici, in quibus, invidis libris vetustis, in quibus alterum, autic.
3. Qui autem debet, æs retinet alienum. Ita correctissima exemplaria Gellii lib. 1. cap. 4. neque aliter Visini nostri vetus liber, antea editus, & vetus, quod ferè iten in nostris pluribus, nisi quod quidam hu. Lambini hæc emendat sui similis est, nulli vult cedere.
4. At enim nimis ego magnum beneficium Plancio, & ut ais. Sic Vettori

editio & antiquior, neque secus Pall. nostri, item Græ. Erf. S. Victoris, nisi quod quidam ad oram, quidam in contextum, *salto scilicet me debet e.* vulgata recentius, *beneficium Plancio factis, & ut ais.*
5. Quousque me medicere inimicorum fuisse, quod fuit, ullorum etiam non? requirit. I hæc omnia verba non invenio in Pal. sec. sexto, S. V. ct. aut Gruteriano. & poterant abesse.
6. Nisi forte existimas. Aliud ferè est ab Erfordienfi codice.
7. Eius dedam. Ita eundem hodie vulgata, sed enim olim impressi q. Pall. alique, *debeam*, nihilo deterius.

possumus. Ei quidem, qui pro uno laborarit, & ipsam id non obtinuerit, dici, *Quongra*, irridens magis est, quam reprehendens. n. si forte ego unus ita me gesti in iudiciis: ita & cum his, & inter hos vixi: is in causis patronus, is in republica civis & sum, & semper fui, solus ut à te constituatur, qui nihil à iudicibus debeam unquam impetrare. Et mihi lacrymulam Cispiani iudicii objectas. sic enim dixisti: *Vidi ego quam lacrymulam*. Vide, quam me verbi tui poeniteat. non modò lacrymulam, sed multas lacrymas, & fletum cum singultu videre potuisti. An ego, qui meorum lacrymis, me absente, commotus, simulates, quas mecum habebat, deposuisset, meoque salutis non modò non oppugnator (ut inimici mei putarunt) sed etiam defensor fuisset, huius in periculo non dolore meum significarem? Tu autem, Laterensis, qui tum lacrymas meas gratas esse dicebas, nunc easdem vis invidiosas videri. Negas, tribunatum Plancii quidquam attulisse ad iudicium dignitati meae atque hoc loco (quod verisimè facere potes) L. Racillii, fortissimi, & conitanissimi viri, divini in me merita commemoras: cui quidem ego, si sicut in Plancio, nunquam dissimulavi me plurimum debere, semperque pro me feram. nullas enim sibi ille neque contentiones, neque inimicitias, neque vitæ dimicationes, nec pro republica, nec pro me defugiendas putavit. Atque utinam, quam ego sum in illum gratus, tam licuisset per hominum vim, & injuriam populi Romani, ei gratiam referri. Sed, si non eadem contendit in tribunatu Plancii: existimare debes, non huic voluntatem defuisse, sed me, cum jam Plancio deberem, Racillii beneficiis fuisse contentum. An verò putas, iudices idcirco minus mea causa facturos, quòd me esse gratum crimineris? an, cum populus Romanus illo senatusconsulto, quod in monumento Marii factum est, quo mea salus omnibus est gentibus commendata, uni Cn. Plancio gratias egerit (unus enim fuit & de magistratibus, aut pro magistratibus, defensor salutis meae: cui senatus pro me gratias agendas putavit) ei ego à me referendam gratiam non putem? Atqui, eum cum vides, quo me tandem animo in te putas esse, Laterensis? ullum esse tantum periculum, tantum laborem, tantam contentionem, quam ego non modò pro salute tua, sed etiam pro dignitate defugerem? Quò quidem etiam magis sum, non dicam miser (nam hoc quidem abhorret à virtute verbum) sed certe exercitus: non quia multis debeo (*love enim omni, beneficii gratia*) sed quia saepe concurrat propter aliquorum de me meritorum inter ipsos contentiones, ut eodem tempore in omnes vereat ne vis possum gratas videri. Sed ego hoc meis ponderibus examinabo, non solum quid cuique debeam, sed etiam quid cuiusque interfit, & quid à me cuiusque tempus poscat. Agitur studium tuum, vel etiam, si vis, existimatio, laus, & diligitas: at C. Plancii salus, patria, fortuna. Salvum tu me esse cupisti: hic fecit etiam, ut esse possem. destineor tamen, & divellor dolore, & in causa dispari offendi te à me, doleo: sed medijs fidijs multo citius meam & salutem pro te ob-

jecero, quam Cn. Plancii salutem tradidero contentionibus. Et enim, iudices, cum omnibus virtutibus me affectum esse cupiam, tamen nihil est, quod malim, quam me & gratum esse, & videri. Hac est enim una virtus non solum maxima, sed etiam mater virtutum omnium reliquarum. Quid est pietas, nisi voluntas grata in parentibus? qui sunt boni cives? qui belli, qui domi de patria bene merentes, nisi qui patriæ beneficia meminerunt? qui sancti, qui religionum colentes, nisi qui meritam diis immortalibus gratiam iustis honoribus, & memori mente persolvunt? QUAE POTEST esse iucunditas vitæ, sublevis amicitia? quæ porro amicitia potest esse inter ingratos? Quis est nostrum liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magistri sui, atque ductores, cui non locus ille muus & ubi ipse altus, aut doctus est, cum grata recordatione in mente veteretur: cuius opes tanta esse possunt, aut unquam fuerunt, quæ, sine multorum amicorum officijs stare possint? quæ certe, sublevis memoria, & gratia, nulla existare possunt. Equidem nil tam proprium hominis existimo, quam non modò beneficio, sed etiam benevolentia significatione alligari: nihil porro tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quam committere, ut beneficio non dicam indignus, sed vitæ esse videare. Quæ cum ita sint, jam succumbam, Laterensis, isti tuæ orationi: in eo ipso, in quo nihil potest esse nimium, quoniam ita tu vis, nimium me gratum esse concedam: petamque à vobis, iudices, ut eum beneficio complectamini, quem qui reprehendit, in te reprehendit, quòd gratum præter modum dicat esse. Neque enim ad negligendam meam gratiam debet valere, quòd dixit idem, vos nec nocentes, nec litigiosos esse, quo minus me apud vos valere oporteret. Quasi verò in amicitia mea non hæc præsidia (siqua forte sunt in me) parata semper amicis esse maluerim, quam necessaria. Et enim ego de me tantum audeo dicere, amicitiam meam voluptati pluribus, quam præsidio fuisse: meque vehementer vitæ poeniteret, si in mea familiaritate loceretur ei nemini, nisi lingioso, aut nocenti. Sed hoc nolumo modo frequenter in me congestis, saneque in eo creber fuisse, te idcirco in locos causam conjicere noluisse, ne ego mea consuetudine aliis de tenebris misericorditer cauta dicerem: quod in alijs ad libitum fecissem. Non nihil egisti hoc loco. nam mihi eripuisti ornamentum orationis meae. dendebor, si mentionem tenebrarum fecero, cum tu id prædixeris. sine tenebris autem quid potero dicere? Hic etiam addidisti, & me idcirco mea lege ex isto ambitu traxisse, ut miserabiliores epiologos possim dicere. Non vobis video cum aliquo de clamatore, non cum laboris, & fori discipulo disputare? Rhodi enim, inquit, non fui. Me vult fuisse: et sed tui, inquit, Nicæis (putabam in Vaccæis dicturum) his in Bithynia. Si locus habet reprehensionis anam aliquam, nescio cur severiorem Nicæam putes, quam Rhodum. si spectanda causa est: & tu in Bithynia summa cum dignitate fuisti, & ego Rhodi non minore. Nam, quòd in eo me reprehendisti, quòd ni-

1. *Sicut in Plancio.* Præpositio desit editionibus hodiernis, sed restat in antiquis ac missis nostris.
2. *Et injuriam populi Romani.* Aliquot mss. P. R. unde fieri posset præteritis aut simile quid, ut innuit Gualtherus. Lambinus utramque vocem omisit pro jure suo feliciter.
3. *De magistratibus aut pro magistratibus.* Posteriores duas dictiones remisi in locum suum, unde quinquaginta aliquot annis abscuerant sine dubitantibus m. nostris omnibus.
4. *Nam hoc quidem abhorret à virtute verbum.* Est à Turingico libro. inopre antea cui; nam quidem abhorret à virtute verbi.
5. *Salutem pro te objeçeris.* Eclurd. abscerere.
6. *Ubi ipse alicuius aut doctus.* Haud aliter etiam Pall. nostris, item Grut. nam, alicuius, vulgatum hodie abest & olim colit.
7. *Succumbam, Laterensis, isti tuæ orationi in eo ipso.* Lectio recens est, habet Victorius isti tuo verbo. ac antiquior, isti tuo eri nimis, in quo: quomodo & Pall. decem. Grut. & 6. Victorius, nisi quod in his amplius copu-

1. *inimisque.*
8. *In locis causam conjicere noli.* Fulvii liber, item Tur. in ludo. Grut. illud est, quod & in Pall. sec. item sex to: sed is præterea scribit, *illud tamen contraxerit noli.* habeo quo defendam illud ludo. sed to Rigaltii, tu Contarene, non illud subit, it placeo nam nimis quam festino.
9. *Me idcirco mea lege exiisti.* Carnificem hoc agit Lambinus non medicum, ego contentus esse malo istis quam abuti impotentis ingenio.
10. *Nam cum laboris & fori discipulo disputare.* Quam longe isthæc abest à Lambiniano. sciamus esse e codice Erfordiano. nam vulgata, *non causa laboris & fori disputare.* à quo abibant in eo Pall. meliores, quod præferret, non cum lab. & c.
11. *Sed sui inquit Nicæis (putabam in Vaccæis dicturum).* Sic aliquot Pall. à mano secunda. à prima verò omnes destituebantur illo Nicæis quod neque in olim culis. postea enim editi: sed sui inquit (putabam in Vaccæis dicturum).
12. *Ubi*

mihi multos defenderim : utinam & tu, qui potes, & ceteri, qui defugiunt, vellent me labore hoc levare. sed sit vestra diligentia, qui in causis ponderandis omnes ferè repudiatis, & ut ad nos plerique confluant, qui miseris, & laborantibus nihil negare possumus. Admonuisti etiam, quòd in Creta fuisses, dictum ullquod in petitione tua dici potuisse : me id perdidisse. Uter igitur nostrum est cupidior dicti ? egone, qui, quod dici potuit, non dixerim : an tu, qui etiam ipse inte dixeris ? Te se jebas de tuis rebus gestis nullas litteras misisse, quòd mihi me, & quas ad aliquem misissem, obsuissent. quas ego mihi obsuisse non intelligo : reipub. video prodesse potuisse. Sed sunt hæc leviora : illa verò graviora : atque magna, quòd meum discessum, quem hæpe deferas : nunc quasi reprehendere, & subaccusare voluisti. dixisti enim, non auxilium mihi, sed me auxilio defuisse. Ego verò fateor mehercule, quòd videtiam mihi auxilium non deesse, idcirco me illi auxilio peperissem. & qui enim status, quòd discernim, qua fuerit in republica *sempestas* illa, quis nescit ? Tribunitius me terror, an consularis furor movit ? decertare mihi ferro magnum fuit cum reliquis eorum, quos ego florentes, atque integros sine ferro viceram ? Consules post hominum memoriam terreturri, atque turpissimi, sicut & illa incipia, & hi recentes rerum exitus declararunt : quorum alter exercitum perdidit, alter vendidit, emittis provincias, a senatu, a republica, a bonis omnibus defecerant : qui exercitibus, qui armis, qui opibus plurimum poterant, cum, quid sentirent, nesciretur, farialis illa vox nefatis stupris, religiosis altaribus exterminata, & secum & rios, & consules facere acerbissime perfonabat. egentes in locupletis, perdit in bonos, servi in dominos arinabantur. Aderat mecum senatus, & quidem veste mutata : quod pro me uno post hominum memoriam publico consilio susceptum est. Sed recordare, qui tum fuerint consulum nomine hostes, qui soli in hac urbe senatum sententiæ parere non siverint : edictoque suo non luctum patribus conseriptis, sed luctus invidiam auemerint. Aderat mecum cunctus equester ordo : quem quidem in coniectionibus scitator ille Catilinae consul, proliptionis denuntiatione terrebar attora Italia congenerat : cui quidem belli intellini, & vastitatis metus inferebatur. & Hisce ego auxiliis studentibus, atque incitatis uti me Latere nescis, potuisse confiteor : sed erat non iure, non legibus, non dilectando decertandum (nam profecto, praesertim tam bona in causa, nunquam, quo ceteri abundarunt, id mihi ipsi auxilium meum defuisset) armis fuit, armis, inquam, fuit dimicandum : quibus a servis, atque a servorum ducibus eadem fieri senatus, & bonorum, reipublicæ exitiosum fuisset. Vincti autem improbos a bonis, fateor fuisse præclarum, si finem eum vincendi viderem : quem profecto non videbam. Ubi enim præto fuisset mihi aut tam fortis consul, quam L. Opius ? quam C. Marius ? quam L. Flaccus ? quibus ducibus improbos cives reipublica vicit armatis : aut, si minus fortes, attamen tam justis, quam P. Mucius, qui arma, quæ privatus P. Scipio sumeret, ea, Ti. Græcho intereatato, jure optimo sumta esse defendit ? Estet igitur pugnandum cum consulibus. nihil amplius dico, nisi illud, victoriz

nostræ graves adversarios paratos : interitus nullos ultores esse videbam. Hisce ego auxiliis salutis meæ si idcirco defui, quia nolui dimicare : fatebor, id quod vis, non mihi auxilium, sed me auxilio defuisse. sin autem, quo MAIORA studia in me bonorum fuerunt, hoc illi magis consulendum, & parcendum putavi : tu id in me reprehendis, quod Q. Metello laudi datum est, hodieque est, & semper erit maxima gloria ? quem, ut potes, ex multis audire, qui tum affuerunt, invictissimis vicis, constat bonis celsisse : nec fuisse dubium, quin contentione, & armis superior posset esse. Ergo ille cum suum, non cum senatus factum defenderet : cum perseverantiam sententiæ suæ, non salutem reipublicæ retinisset ? tamen ob illam constantiam, qua illud voluntarium vulnus accepit, justissimos omnium Metellorum, & clarissimos triumphos gloriæ laude superavit, quòd & illos ipsos improbissimos cives interitici noluit, & ne quis bonus interiret in eadem cæde, providit : ego, tantis periculis propositis, cum, si victus essem, interitus reipublicæ : si vicissim, infinita dimicatio pararetur : committerem, ut idem perditor reipublicæ nominarer, qui servator fuisset ? Mortem me timuisse dicis. Ego verò NE IMMORTALITATEM quidem contra reipublicam accipiendam putarem, necum emori cum pernicie reipublicæ vellem. nam, qui pro rep. vitam dederunt (sicut me desipere dicatis) nunquam mehercule eos mortem potius, quam immortalitatem asequutos putavi. Ego verò, si tum illorum impiorum ferro, ac manu concidisset, in perpetuum reipublica civile præsidium salutis suæ perdidisset. Quin etiam, si me vis aliqua morbi, aut natura ipsa consumisisset : tamen auxilia posteritatis essent imminuta, quòd perentum esset mea morte id exemplum, qualis futurus in me retinendo fuisset senatus, populusque Romanus. An, si unquam in me vitæ cupiditas fuisset, ego mense Decembri mei consulatus, omnium partidarum tela commossem ? quæ, si viginti quiessem dies, in aliorum vigiliam consulum recidissent. Quamobrem, si vitæ cupiditas contra reipublicam est turpis, certè multo mortis cupiditas mea turpior fuisset cum pernicie civitatis. Quòd te in republica liberum esse gloriamus es, id ego & fateor, & lator, & tibi etiam in hoc gratulor, quòd me autem negasti, in eo neque te, neque quemquam diutius parari errare. Nam, si quis idcirco aliquid a libertate meæ deminutum putat, quòd non ab omnibus eisdem, a quibus antea solitus sum dissentire, dissentiam : primum, si bene de me meritis gratum me præbeo, non desino incurrere in crimen hominis nimium memoris, nimiumque grati. sin autem sine ullo reipublicæ detrimento, respicio etiam aliquando salutem meam, tum meorum : certè non modo non sum reprehendendus, sed etiam, si ruere vellem, boni viri me, ut id ne facerem, rogarent. res verò ipsa publica, si loqui posset, ageret mecum, ut, quoniam sibi servissem semper, nunquam mihi : fructus autem ex sese non, ut oportuisset, lætos, & uberes, sed magna acerbitate permixtos tulisset : ut jam mihi servirem, consulerem meis : se non modo satis habere a me, sed etiam vereri, ne parum mihi pro eo, id quod tum a me haberet, reddidisset. Quid, si horum ego nihil cogito ? & idem sum

L 2

in

1. Ut ad ora plerique confluant. Fortassis melius Turing liber plerique.
2. In Creta fuisset.) Hæc rephæa rephæa, fuerat enim etiam in Creta Plancius, & idem anho candidatus.
3. Quas ad aliquem misissem.) intelligit ad Pompejum misissas, in quibus se Lælium, ipsum Africanum facit. Guilielmus.
4. Qui enim status.) Coniicit idem nollet status, ut & mox impet prædictis, ubi habemus, in præ.
5. Sic non illi, & consuler.) Illud & ante consules, non extat in posterioribus edd. aut null. nostris.
6. Hisce ego auxiliis studentibus.) Guilielmus mallet latentes ; non lepic.
7. Tamen ob illam constantiam qua illud, &c.) Pall. S. Vict. Grat. tamen

- ob illam qua illud, &c. omiſſa voce constantiam, sed ne habent edd. verò hoc loco idem tamen collocant infra Metellorum constantiam & clarissimos triumphos, quomodo tamen nulli null. nostris.
8. Pro rep. vitam dederunt.) Necessè habui istud recipere, abjecto reddiderunt : quòd restaret in editionibus veterioribus, firmaretque tota cohors codicum Pall. item S. Vict. & Gruy.
 9. In aliorum vigiliam consulum recidissent.) Invicis & heic excurhavi vulgatum, jugulans quod in nullo reperissem : calo antiquiore, in nullis membranis Pall. negaretque Lambinus fuisse in se. & allusum puto ad obfessos, ad alios, quibus res est cum hoste. us enim nox quæque divisa in vigiliis quatuor, quibus linguis mutabantur ex cubitoribus.
 10. Quid tum a me haberet.) Guilielmus non absurdè, quod verum a me habet.

L. Meau-

in republica, qui sui semper? *Patetne tu libertatem requites meam? quam tu ponis in eo, si semper cum iis, quibuscum aliquando contendimus, depugnemus. quod est longe secus. Stare enim omnes debemus, tanquam in orbe aliquo reipublicæ, qui quoniam versetur, eam deligere partem, ad quam nos illius utilitas, salusque converterit. Ego autem Cn. Pompejum, non dico auctorem, duce, defensorem salutis meæ (nam hæc privatim fortasse officiorum memoriam, & gratiam querunt) sed dico hoc, quod ad salutem reipubi. pertinet: ego enim non tuear, quem omnes in republica principem esse concedunt? ego C. Cæsaris laudibus desim, quas primum populi Romani nunc etiam senatus, cui me semper addixi, plurimis, atque amplissimis iudiciis videam esse celebratas? Tum hercule me confitear non iudicium aliquod habuisse de reipub. utilitate, sed hominibus amicum, aut inimicum fuisse. An, cum videam navem secundis ventis cursum tenentem suam, si non ea eum petat portum, quem ego aliquando probavi, sed alium non minus tutum, atque tranquillum: cum tempestate pugnem periculose potius, quam illi, salute præsertim proposita, obtemperem, & paceam? *Non enim inconstantis puto, sententiam, tanquam aliquod navigium, atque cursum, ex reipubl. tempestate moderari. Ego verò hæc didici, hæc vidi, hæc scripta legi: hæc de sapientissimis, & clarissimis viris, & in hac reipub. & in aliis civitatibus monumenta nobis litteræ prodiderunt. Non semper easdem sententias ab iisdem, sed, quascumque reipub. status, inclinatio temporum, ratio concordiz postulare, esse defendendas. quod ego & facio, Latereus, & semper faciam: libertatemque, quam in me requiris, quam ego neque dimisi unquam, neque dimittam, non in pertinacia, sed in quadam moderatione positam putabo. Nunc venio ad illud extremum, quod dixisti, dum Plancii in me meritum verbis extollerem me arcem facere ex cloaca, lapidemque è sepulchro venerari pro deo, neque enim mihi insidiarum periculum ullum, neque mortis fuisse. Cujus ego temporis rationem explicabo brevi, neque in vitis nihil enim ex meis est temporibus, quod minus pervagatum, quodque minus aut mea commemoratione celebratum sit, aut hominibus auditum, atque notum. Ego enim, Latereus, ex illo *inveniendo* legam, iuris, senatus, bonorum omnium, cedens, cum mea domus ardore suo deflagrationem ubi, atque Italia toti minaretur, nisi quievissent: Siciliam petivi animo, quæ & ipsa erat mihi, sicut domus una, conjuncta: & obtinebatur a C. Virgilio: quo-cum me uno vel maxime cum venisset amicitia, tum mei fratris collegia, tum res publi. fociarat. Vide nunc caliginem temporum illorum. Cum ipsa panem insula mihi sese obviam ferre vellet: prætor ille ejusdem tribuni pleb. concionibus propter eandem reipub. causam saepe vexatus, nihil amplius dico, nisi me in Siciliam venire noluit. Quid dicam? C. Virgilio, tali civi, & viro, benivolentiam in me, memoriam communium temporum, pietatem, humanitatem, fidem defuisse? nihil videlicet est eorum, sed, quam tempestatem nos vobiscum non tulissimus, metuit ut eam ipse posset opibus suis *sustinere*. Tum consilio repente mutato, iter à Vibone Brundisium terra petere contendi. nam maritimos curtus præcludebat hiemis magnitudo. Cum omnia illa municipia, quæ sunt à Vibone Brundisium, in fide mea, iudices,**

essent: iter mihi tutum, multis imitantibus, magno cultu suo metu præstiterunt. Brundisium veni, vel potius ad moenia accessi, urbem anam mihi amicissimam declinavi, quæ se vel potius excindi, quam è suo complexu eriperet, facile pareretur. In hortos me M. Lenii Flacci consuli, cui cum omnis meus, publicatio bonorum, exsilium, mors proponeretur, hæc perperam, si acciderent, *maluit*, quam custodiam mei capitis dimittere. Hujus ego, & parentis ejus prudentissimi, atque optimi senis, & utriusque filiorum manibus, in navi tuta, ac fideli collocatus, eorumque preces, & vota de meo reditu exaudiens, Dyrhachium, quod erat in fide mea, petere contendi. Quo cum venissem, cognovi, id quod audieram, refertam esse Græciam sceleratissimorum hominum, ac nefariorum quorum impium ferrum, ignisque pestiferos meus ille consulatus è manibus extorserat: qui antequam de meo adventu audire potuissent, cum iam abessent aliquorum dierum viam, in Macedoniam, ad Planciumque perrexi. Hic verò simul atque me mare transisse cognovit: *audi, audi, atque attende. Latereus, ut scias, quid ego Plancio debeam: confiteareque aliquando, quod faciam, me & grate, & piè facere: huic, quæ pro salute mea fecerit, si minus profutura sint, obesse certè non oportere.* Nam simul ac me Dyrhachium attingisse audivit: statim ad me, lictoribus dimissis, insignibus abjectis, *veste mutata*, profectus est. O acerbam mihi, iudices, memoriam temporis illius, & loci. cum hic me incidit, complexus est, conspersitque lacrymis, ne loqui præ merore potuit! *ô rem cum auditu crudelem, tum visu nefariam! ô reliquos omnes dies, noctisque eas, quibus iste à me non recedens, Thessalonicam me, in quæstoriumque perduxit! Hic ego nunc de prætoris Macedoniz nihil dicam amplius, nisi, eum & civem optimum semper, & mihi amicum fuisse: sed eadem *timuisse*, quæ ceteros. C. Plancium fuisse unum, non, qui minus timeret, sed, si acciderent ea, quæ timerentur, mecum ea subire, & perperam vellet. Qui, cum à me L. Tubero, meus necessarius, qui fratri meo legatus fuisset, decedens ex Asia venisset, easque insidias, quas mihi paratas ab exsiliis conjuratis audierat, animo amicissimo detulisset: in Asiam me ire, propter ejus provinciam mecum, & cum meo fratre necessitudinem comparantem, non est passus: vime, inquam, Plancius, & complexu suo retinuit, multosque menses à capite meo non distulit, abjecta quæstoria *persona*, comitisque summa. O exubias tuas, Cn. Planci, miser! ô stobileis vigiliis, ô noctes acerbas! ô custodiam etiam mei capitis intellicem? si quidem ego tibi vivus non prolium, qui fortasse mortuus profuisset. memini enim, memini, neque unquam obliviscar noctis illius, cum tibi vigilanti, assidenti, incoerenti, vana quædam miser, atque inania, falsa spe inductus, pollicebar: me, si essem in patriam restitutus, & præsentem tibi gratiam relaturum: si autem vitam mihi iors ademisset, aut vis aliqua major reditum petemisset: hos, hos (quos enim ego tum alios animo intuebar?) omnia tibi illorum laborum præmia pro me perfoluros. Quid me adpectas? quid mea promissa repetis? quid meam fidem imploras? nihil tibi ego tum de meis opibus pollicebar, sed horum erga me benivolentiam promittebam: hos pro me lugere, hos gemere, hos de certate pro meo capite, vel vitæ periculo veile videbam: de eorum desiderio, luctu, quere-*

1. Monumenta nobis litteræ prodiderunt. Nihil variant mss. Pantagathus tamen malebat, *litterarum*, in cujus item sententiam ibat Gallicianus.

2. *Ac Virgilio.* Lambinus *Virgini*, præter libros editos typis calamiis que scriptos.

3. *Nihil indicet, est eorum.* Quanto istud melius illo vulgares nihil videlicet est eorum. erant autem id è Turingicis Suffridus nositer Petrejus.

4. *Propter ejus provinciam mecum, & comparantem.* Ita legendum doxi

emibus Pall. volentibus item S. V. C. ac Grut. qui ultimus, duxit me ad hanc lectionem, eum haberat, *me in e paratam propter ejus peris.* Illud mecum tamen solium erat aper. è in Pall. pr. nam reliqui mecum, vulgata, *meritoque comparatam*, quod *comparatam* est affirmet comparare in scriptis omnibus Lambinus, hanc è credam, nostrum sane conspicitur in cod. S. V. C. & ead. perficit.

5. *Præsertim tibi gratiam relaturum.* Ambiguitas constructionis omnino tollitur, si legamus cum Erfardien. *gratiam*.

querelis quotidie aliquid tecum simul audiebam: nunc si meo, ne nihil tibi, præter lacrymas, queam reddere: quas tu in meis acerbitatibus plurimas effudisti. Quid enim possum aliud, nisi morere? nisi flere? nisi te cum mea salute complecti? salutem tibi iidem dare possunt, qui mihi reddiderunt. Huc exsurge tamen, queso, retinebo, & complectar: nec me solum deprecatorum fortunarum tuarum, sed comitem, sociumque profitebor: atque (ut spero) nemo erit tam crudeli animo, tamque inhumano; nec tam immemor meorum non dicam in bonis meritorum, sed bonorum in me, qui à me mei servatorem capitis divellat, ac distrahat. Nō ego meis ornatum beneficiis à vobis deprecor, iudices, sed custodem salutis meæ: non opibus contendo, non auctoritate, non gratia; sed precibus, sed lacrymis, sed misericordia; mecumque vos simul miserimus, & optimis obestatur parens, & pro uno filio duo patres deprecantur. Nolite, iudices, per vos, per fortunas vestras, per liberos, inimi-

cis meis, his præferim, quos ego pro vestra salute suscipi, dare latitiam, gloria: tibus vos jam oblitos mei salutis, que ejus, à quo mea salus conservata est, hosteis existisse, nolite animum meum debilitare tum læstū, tum etiam metū commutatæ vestra voluntatis erga me: finite me, quod vobis fretus huic sæpè promisi, id à vobis ei perolvere. Teque, C. Flavi, oro, & obtestor, qui meorum consiliorum in consulatu socius, periculorum particeps, rerum, quas gessi, adiutor fuisti, meque non modo salvum semper, sed etiam ornatum, florentemque esse voluisti: ut mihi per hos conserves eum, per quem me tibi, & his conservatum vides. Plura ne dicam, tuæ me etiam lacryma impediunt, vestroque, iudices, non solum meæ: quibus ego, magno metu meo, subito inducor in spem, vos eosdem in hoc conservando futuro, qui fueritis in me: quoniam istis vestris lacrymis de illis recordor, quas pro me sæpè, & multum profudistis.

M. TULLIUS CICERO

PRO

P. SEXTIO.

ORATIO TRICESIMA SECUNDA.

SYNOPSIS.

Quæstio, An P. Sextius viri commissis, Accusator, M. Tullius Albinovanus, Testis, P. Vatinius Patroni P. Sextii, Hortensius & Cæcæ. Acta Ciceronis anno 51, urbis, 697. Eventus. P. Sextius absolutus.



I quis antea, iudices, mirabatur, quid esset, quod pro tantis opibus reip. tantaque dignitate imperii, nequaquam satis multi cives forti & magne animo invenirentur, qui audent de, & salutem suam in discrimen offerre pro stata civitatis, & pro communi libertate: ex hoc tempore miretur potius, si quem bonum & fortem civem viderit, quam si quem aut timidum, aut sibi potius, quam reipubl. consulentem. Nam, ut omittatis de uniuscujusque casu cogitando recordari, uno adspætu intueri potestis, eos, qui cum senatu, cum bonis omnibus, reip. afflictam excitarint, & latrocinio domestico liberarint, necesse, sordidatos, reos, de capite, de fama, de civitate, de fortunis, de liberis dimicantibus: eos autem, qui omnia divina, & humana violarint, vexarint, perturbarint, everterint, non solum alacris, latosque volitare, sed etiam voluntarius fortissimis, atque optimis civibus periculum moliri, de se nihil timere. In quo cum multa sunt indigna, tum nihil minus est ferendum, quam quod jam non per latrones suos, non per homines egestate, & scelere perditos, sed per vos nobis, per optimos viros optimis civibus periculum inferre conantur: & quos lapidibus, quos ferro, quos facibus, quos vi, manu, copiis delere non potuerunt, hos vestra auctoritate, vestra religione, vestris sententiis se oppressuros arbitrantur. Ego autem, iudices, qua voce mihi in agendis gra-

tis, commemorandoque eorum, qui de me optimè sunt meriti, beneficio, esse utendum putabam, ea nunc uti cogor in eorum periculis depellendis, iis potissimum vox hæc serviat, quorum opera & mihi, & vobis, & populo Romano restituta est. Et, quamquam à Q. Hortensio, clarissimo viro, atque eloquentissimo, causa est P. Sextii perorata; nihilque ab eo prætermisum est, quod aut pro reip. conquerendum fuit, aut pro reo disputandum: tamen aggrediar ad dicendum, ne mea propugnatio ei potissimum defuisse videatur, per quem est perfectum, ne ceteris civibus desset. Atque ego sic statuo, iudices, à me in hac causa, atque hoc extremo dicendi loco, pietati potius, quam defensionis: querela, quam eloquentia: dolori, quam ingenii partem esse susceptas. Itaque, si aut acrius egero, aut liberius, quam qui ante me dixerunt: peto à vobis, ut tantum orationi meæ concedatis, quantum per dolori, & justæ iracundiæ concedendum putetis. neque enim officio conjunctior dolor ullius esse potest, quam hic meus, susceptus ex hominis, de me optime meriti, periculo, neque iracundia magis ulla laudanda, quam ea, quæ me inflammat eorum scelere, qui cum omnibus salutis meæ defensoribus bellum sibi esse gerendum judicaverunt. Sed, quoniam singulis criminibus ceteri responderunt, dicam ego de omni statu P. Sextii, de genere viri, de natura, de moribus, de incredibili amore in bonos, de studio conservandæ salutis communis, atque otii: contendamque, si modo

Ll 3

id

1. P. Sextius. Pal. sec. ac nonus, item Erford. & Gomblac. hunc hominem semper appellant Sextium, ut etiam lib. 5. V. 1. 2. 3. sic. ideo ut sic referendum videatur, ut fecit P. Vict. annotatum tamen Cl. Puteano scribendum Sextio, quoniam sit familia plebea, & Sextium enim notare patrisiam.

2. Sed etiam voluntarius fortissimis. Monuit Lambinus illud voluntarius non hætere in aliquo mss. ideoque delendum putat. & verò aliq. item Palatinis, sed tamen cum compareat in eis quos habet non optimis in pr. in sec. in nono, haud temere ei manus intulero.